

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Ettevõtlusosakond

Even Aruoja

**ÜLIÕPILASSPORTLASTE
TOPELTKARJÄÄRI VÕIMALUSED EESTI
NÄITEL**

Lõputöö

Juhendajad: PhD Katrin Saks, MBA Alis Laan

Pärnu 2019

Soovitan suunata kaitsmisele

(juhendaja allkiri)

.....

(kaasjuhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud "...“..... a.

TÜ Pärnu kolledži osakonna juhataja

.....

(osakonna juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd,
põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Spordi roll üliõpilasspordis	7
1.1. Spordi ja hariduse olulisus ühiskonnas	7
1.2. Spordi topeltkarjääri teooriad ja mudelid.....	13
1.3. Topeltkarjääri eripärad üliõpilasspordis.....	21
2. Üliõpilassportlaste topeltkarjääri uuring Eestis	27
2.1. Organisatsiooni kirjeldus ja üliõpilassportlaste topeltkarjääri problematika Eestis	27
2.2 Üliõpilassportlaste topeltkarjääri uuringu meetodika ja valimi kirjeldus	31
2.3 Üliõpilassportlaste topeltkarjääri uuringu tulemused.....	35
2.4 Üliõpilassportlaste topeltkarjääri uuringu järeldused ja ettepanekud	47
Kokkuvõte	53
Viidatud allikad	56
Lisad	62
Lisa 1. Ankeetküsimustik.....	62
Lisa 2. Intervjuu küsimused EASL-i presidendile Ants Veetõusmele.....	70
Lisa 3. Spordialaline jaotus valimi põhjal	71
Lisa 4. Hinnang topeltkarjäärile	72
Lisa 5. Takistused saavutamaks parimat tasakaalu sportlaskarjääri ja õpingute vahel	73
Summary	74

SISSEJUHATUS

Tänapäeva kiiresti arenevas ühiskonnas tuleb inimestel siduda omavahel palju samaaegseid tegevusi, üks nendest on sport. Üliõpilane, kes tegeleb spordiga, peab õppetöö ja spordi ühendama. Üliõpilassport sisaldab mitmeid valdkondi. Käesolevas töös käsitletakse topeltkarjääri kui sportimist ja õppimist ehk elukorraldust, kus tudengil on võimalik tegeleda spordiga ja samaaegselt ka kõrgkoolis õppida. Selleks, et olla valmis tööturule sisenema, peab inimene mõtlema oma elukutsevalikule juba eelnevalt ning valmistama end selleks ette kutse- või kõrgharidusõpingute kaudu. Üliõpilassportlasel jääb see tihti aktiivse sporditegevuse perioodi ja eeldab oskuslikku spordi ja õpingute sidumist. Autor peab antud teema uurimist Eestis oluliseks, sest varasemad sellekohased uuringud üliõpilaste seisukohalt puuduvad ja teema vajaks rohkem analüüsi, et saada ülevaade valdkonna murekohtadest ning neid täpsemalt kaardistada.

Topeltkarjäärile keskenduvaid uuringuid on varasemalt ülemaailmselt läbi viidud. Eestis on samuti hakatud rõhku panema topeltkarjääri olemusele ja selle kaardistamisele. Sellise uuringu on läbi viinud Natalia B. Stambulova, uurides elukestvat topeltkarjääri muutust meessportlaste seas. Samal topeltkarjääri teemal on Eestis uuringu läbi viinud ka Tarmo Meresmaa, uurides olümpiamängudel osalenud Eesti tippsportlaste karjääri toetamist pärast tippspordiga lõpetamist. Eestis on uurimuse topeltkarjääri väljakutsetest keskkoolis õppivate kergejõustiklaste näitel läbi viinud Alis Laan. Pöörates varakult tähelepanu topeltkarjäärile juba keskkoolist alates, loob see paremad võimalused topeltkarjääriks ka ülikoolis. Käesolev töö eristub varasemalt Eestis topeltkarjääri alastest töödest sellega, et uuritakse kitsamalt just üliõpilasspordis valitsevat olukorda.

Üliõpilassportlastega tegeleb Eesti Akadeemiline Spordiliit (edaspidi lühidalt EASL). Üliõpilassportlaste hetkeolukorra uurimise vajalikkus seisneb selles, et täpsemalt kaardistada üliõpilasspordis valitsevat seisust ja selle järel alustada üliõpilasspordi edendamist Eestis. Parema ülevaate loomine üliõpilassportlaste olukorrast Eestis annaks ettekujutuse enim muret tekitavatest probleemidest, millele saaks tähelepanu pöörata ka ilma suuremate finantsiliste väljaminekuteta ja alustada paremate tingimuste loomist üliõpilasspordis.

Antud probleemi pole EASL-is varem uuritud, kuid nende kaardistamine võib EASL-ile ja üliõpilassportlastele olla alguseks parematele tingimustele ja väljavaadetele topeltkarjääri edendamisel. Töö lugejaks oleks eelkõige EASL ja töö tulemustest võiks olla huvitatud ülikoolide spordijuhid, üliõpilassportlased, spordiklubid ning Eesti Olümpiakomitee (edaspidi lühidalt EOK). Selle tõttu on EASL-i kaasamine käesoleva lõputöö tegemisel väga oluline, sest EASL on ainus üliõpilassportlasi koondav organisatsioon Eestis. Antud teema on oluline ning tulenevalt sellest on käesoleva töö uurimisprobleem leida võimalusi, kuidas parandada üliõpilassportlaste toimetulekut topeltkarjääriga Eestis. Tulenevalt sellest on lõputöö eesmärk kaardistada üliõpilassportlaste topeltkarjääri hetkeolukord ja teha ettepanekuid EASL'ile, Haridusministeeriumile, EOK'le, ülikoolidele üliõpilassportlaste topeltkarjääriga toimetuleku parendamiseks. Lõputöö eesmärgi täitmiseks on püstitatud järgnevad uurimisküsimused.

- 1) Millist abi vajab üliõpilassportlane topeltkarjääriga tegelemiseks?
- 2) Kuidas saab parandada üliõpilassportlaste topeltkarjääri?

Lõputöö eesmärgi täitmiseks püstitatakse järgnevad uurimisülesanded:

- selgitada spordi ja hariduse olulisust ühiskonnas;
- avada topeltkarjääri olemus;
- leida topeltkarjääri eripärad üliõpilasspordis;
- selgitada üliõpilasspordi olukorda Eestis ning sellega seotud organisatsiooni tegevust;
- viia läbi uuring ja analüüsida üliõpilassportlaste toimetulekut topeltkarjääris;

- saadud tulemuste põhjal teha järeldusi üliõpilasspordi olukorra kohta ning teha ettepanekuid üliõpilassporti reguleerivale organisatsioonile selle parandamiseks.

Uurimisküsimustele vastamiseks kasutatakse erinevaid teadusartikleid, et analüüsida teoreetilisi lähtekohti ning erinevaid topeltkarjääri ja üliõpilasspordiga seotud mudeleid. Empiirilise osa jaoks viiakse läbi ankeetküsitlus. Küsitluse valimiks on üliõpilassportlased, kes õpivad kõrgkoolis ja tegelevad spordiga. Lõputöö koosneb kahest peatükist. Mõlemad peatükid koosnevad kolmest alapeatükist.

1. SPORDI ROLL ÜLIÕPILASSPORDIS

1.1. SPORDI JA HARIDUSE OLULISUS ÜHISKONNAS

Spordi roll ühiskonnas on muutunud üha tähtsamaks nii professionaalsel kui ka harrastuspordi tasemel. Suurem tervisespordi kasulikkuse kajastus meedias ja suuremate rahvaspordiürituste regulaarne toimumine kinnitavad spordi tähtsust ühiskonnas. Füüsiliselt ja vaimselt tervendavate omaduste poolest on tervisesport ja ka professionaalne sport üha päevakajalisemad jututeemad. Professionaalsel sportlaskarjääril on ka negatiivseid külgi, kui näiteks erinevatel põhjustel tuleb lõpetada sportimine ja harjuda uue elurutiiniga. Ülikooliõpingute järgselt saadav diplom annab paremad eeldused töökoha leidmisel ja pakub ka kollektiivseid hüvesid ning annab professionaalse kutsumuse. Topeltkarjääriga saab liita õppimise ja sportimise või töötamise ja sportimise. Topeltkarjäär on olemuselt väga mitmekülgne ja keeruline. Populaarseimaks variandiks on töö kõrvalt koolis käimine ja samuti ollakse ka sportlaskarjääri kõrvalt tudeng.

Jaan Loko (1996, lk 11) defineerib sporti kui sotsiaalse tähtsusega kehaliste harjutuste tegemisele tuginevat kasvatuslikku, mängulist või võistluslikku tegevust. Laiemas tähenduses on sport inimese püüdlus laiendada oma võimete piire, kogeda vaatamänge ja emotsioone. Sport on samuti üks tähtsamaid viise valmistamaks end tööks ja muudeks ühiskondlikult vajalikeks tegevusteks ette. Sport kitsamas tähenduses on võistlustegevus, mis on ajalooliselt kujunenud inimeste võimete võrdlemiseks ja selgitamiseks. Atleet ehk sportlane tähendab inimest, kes teeb trenni ja osaleb võistlustel (*athlete*, n.d.). Sport on lai mõiste, sellepärast on see erinevate kriitikute poolt ka erinevalt tõlgendatud. Autor toob töös välja kõige paremini konteksti sobiva definitsiooni.

Põhjuseid, miks paljud inimesed tegelevad spordiga, on mitmeid, näiteks on spordil tervist parendav toime, samuti on spordil ka sotsiaalne, emotsionaalne ja stressi vähendav mõju (Cozijnsen, Stevens, Tilburg, 2013, lk 3). Oler *et al* (1994, lk 784) toob keskkooliõpilaste seas läbi viidud uurimuses välja, et õpilased, kes tegelesid spordiga, ei kaldunud depressioonile, omasid vähem suitsiidlikke mõtteid ja suurema tõenäosusega

ei teinud suitsu ega tarvitanud kanepit. Sellest järeldati, et sportimisel on positiivne mõju tervisele ja see vähendab võimalust muude ebatervislike eluviiside süvenemisele. On leitud seoseid sportimise ja inimeste intelligentsuse taseme vahel. Mida targem on inimene, seda suuremad on teadmised ka sportimise kasulikkusest ja seda suurem on spordi intensiivsuse aste (Cozijnsen, Stevens, Tilburg, 2013, lk 4). See seletab lahti, et sport on ühiskondlik väärtus ja selle kasulikkus väljendub sportlaste panuses ühiskonda. Samuti saavad inimesed end sporti harrastades paremini tunda ja nii ka enda töötulemusi parandada.

Termin „sportlaskarjäär“ tähendab üldjuhul ühe indiviidi poolt valitud spordialale spetsialiseerumist mingi ajaperioodi jooksul (Fryklund, 2016, lk 4). Sportlaskarjääri terminiloogiline seletus on kindlasti palju laiem, kuid üldisema info selgitamine annab ülevaate vastava valdkonna keerukusest. Sportlaskarjäär saab olla kohalikul tasandil, piirkondlik, üleriigiline või ülemaailmne, olenevalt sportlase tasemest. Amatööri ja professionaalse sportlase karjääri kutsutakse rahvusvahelisel tasemel eliitkarjääriks (ibid, 2016, lk 4). Vastavalt sportlaskarjääri tasemele saab sportlasi liigitada ja üldjuhul selgub sportlase professionaalsuse tasemest soov arendada enda õpioskusi muudes valdkondades tulevaseks karjäärijärgseks eluks. Kui sportlane on enda spordialal pädev, siis võib ta tööd saada ka vastavas spordivaldkonnas. Spordivaldkonnas edasi töötamine ei ole ette kirjutatud, seega võivad karjäärivalikud olla individuaalselt erinevad.

Tipptasemel sportlaskarjääril on vähemalt kaks omadust. Esiteks tuleb jõuda kõrgeimale tasemele nii füüsilisel kui ka vaimsel tasandil ja hoida sporti alati esmase prioriteedina elus. Teiseks ei ole paika pandud ka kindlat errumineku vanust. Nimetatud põhjused teevad ülemineku sportlaskarjäärilt tavaelule eriliseks. Kindlasti muutuvad sportlaste suhtlemine kolleegidega ja elumuster üldiselt peale karjääri lõppu päris drastiliselt (Fernandez, Stephan, Fouquereau, 2005, lk 407). Periood, mil sportlased lähevad oma sportlaskarjäärilt üle tavaelule, võib tuua endaga kaasa palju kõhklusi ja raskusi. Selleks peavad sportlased muutma oma mõttemaailma ja samuti ka eesmärgi, mis neil eelnevalt olid spordis püstitatud. Ühtlasi peavad nad muutma enda konkureerimisoskust, sest muutunud on ka reeglid, mis ei pruugi olla sarnased eelneva karjääriga, küll saavad nad eelnevaid kogemusi väga hästi rakendada uues töökeskkonnas ja ennast maksma panna

.(Stephan, 2010, lk 356) Eelnevalt välja toodust võib mõista, et sportlaste panus on tööandjale pigem kasulik väärtus ja sportlaskarjääri lõpetanud inimene suudaks end viia samasugusele motivatsioonitasandile sama kergelt ka teistes eluvaldkondades.

Hariduse olulisus ühiskonnas on suur ja hariduskraadi omandamine annab parema väljavaate töö omandamisel. Samuti on hariduse omandamine kasulik ka riigi majandusele. Tudengi definitsioon tähendab isikut, kes õpib ülikoolis või omandab muul tasemel kõrgkoolis haridust (*student*). Kõrghariduse omandamine on oluline riigi majanduskasvule ja suurem kõrghariduse omajate arv määrab ära ka riigi majandusliku edukuse (Burja, C. & Burja, V., 2013, lk 150; Mercana & Sezerb, 2014, lk 929). Sellest tulenevalt peaks riigid looma paremaid õppimisvõimalusi ja samuti tegema hariduse omandamise kergelt kättesaadavaks, et luua rohkem õppekohti tulevastele spetsialistidele. Kõrgharidust omavate spetsialistide puudus tekitab tööturul suurema nõudluse ja seeläbi kergendatakse ka kõrghariduse omandamist.

Sportlaskarjääri lõppemiseks on erinevaid põhjuseid, nagu näiteks sportlase koduriigi sotsiaalsed aspektid, sportlase koduriigis valitseva spordiliidu poliitika, sportlase sugu ja seis, millesse sportlaskarjääri jooksul on jõutud. Need kolm aspekti on määravamaiks põhjuseks, miks lõpetatakse enda karjäär (Moesch, Mayer, Elbe, 2012, lk 52). Topeltkarjääri soodustavad tegurid on tingitud iga piirkonna ja riigi seadusandlusest ning sellest tingituna on raskem toime tulla sportlastel, kelle riik ei toeta otseselt topeltkarjääri. Alltoodud Kadlciki ja Flemri (2008, lk 258) uurimusest saab välja tuua joonise (vt joonis 1, lk 10), milles on esitatud põhjused, mille tõttu on Tšehhi sportlased enda karjääri lõpetanud.

Põhjused sportlaskarjääri lõpetamiseks

Spordialased põhjused	Mitte-spordialased põhjused
<ul style="list-style-type: none">• Motivatsiooni langus• Suhte probleemid• Raskused vormi hoidmisega/vigastused• Finantsprobleemid• Väljavaated spordis• Vanus	<ul style="list-style-type: none">• Töö/koolialased põhjused• Mobiilsus• Peresisesed põhjused• Partner• Vaba aeg

Joonis 1. Sportlaste põhjused oma sportlaskarjääri lõpetamiseks (Kadlcik ja Flemr, 2008, lk 258; autori täiendatud)

Joonise 1 põhjal selgub, et sportlastel ei ole karjääri lõpetamiseks ainult spordialased põhjused, vaid on ka kooli ja tööga seotud ning perekondlikke põhjuseid. Spordialased põhjused on üldjuhul motivatsiooni vähenemine, finantsilised probleemid, vigastus ja vanus. Sellest saab järeldada, et sportlaste karjääri edenemine vajab palju kõrvalist ja motivatsiooniväliste faktorite abi.

Sportlaste üheks suurimaks väljakutseks ning sportlaskarjääri edendajaks ja tuleviku kindlustajaks on topeltkarjääri viljelemine. Topeltkarjäär väljendub mitmel erineval kujul. Corrado, Tessitore, Capranica, Rauter ja Topic (2012, lk 35) toovad välja et, topeltkarjääri viljelev inimene saab samaaegselt:

- teha sporti ja omandada haridust (kesk-, kutse- ja kõrghariduse tasemel);
- käia tööl ja arendada sportlaskarjääri (profi- või riikidevahelisel tasemel);
- sportlaskarjääri või üle minna keskkoolist kõrgkooli ja kõrgkoolist tööle (inglise k *retirement*) ehk olla üleminekuperioodis.

Nimetus “topeltkarjäär” tuleneb sellest, et sportlaskarjäär ühildatakse kooli või tööga (Corrado et al, 2012, lk 48; Subijana, Barriopedro, Conde, 2015, lk 58). Autor käsitleb antud töös topeltkarjääri sportimise ja õppimise sidundamise kujul. Euroopa Liidus on

õppimise ja sportlaskarjääri ühildamise edendamine on muutunud tähtsaks. EU Guidelines'i (2012, lk 3) andmetel on Euroopa Liidu 2020. aasta arengukavas välja toodud konkreetsed juhised, kuidas toetada sportlaste head õppeedukust ja olla toeks õppivale sportlasele. Loodud eeskiri sätestab, et topeltkarjääri edendamine on muutunud väga aktuaalseks ning vajab rohkem ühiskonna ja organisatsioonide panustamist.

Topeltkarjääri kasulikkuse leidmiseks saab tuua näiteid sportlaste panusest töövaldkonnas, milles nad rakendavad oma eesmärkide seadmise oskust, sihikindlust ja tugevat iseloomu, jõudes oma eesmärkideni ka muudes valdkondades (Subijana, Barriopedro, Conde, 2015, lk 56). Välja on toodud kolm eri suunda, kuidas sportlased valikuid teevad. Lineaarne suund on see, kui sportlane keskendub ainult sportlaskarjäärile; koonduv suund seab eesmärgiks küll spordikarjääri, kuid tegeleb samaaegselt ka mõne muud tegevusega (õpingud või töö) ja paralleelne suund pöörab tähelepanu nii sportlaskarjäärile kui ka õpingutele/tööle. Sportlasi, kes valivad oma suunaks kaks viimast varianti, kutsutakse strateegideks ja nende hilisem elu on edukam ning parem, sest nad on järgnevas eluperioodiks paremini valmistunud (Ibid, lk 58). Spordi sidundamine töö või õppimisega võib muuta nende sportlaskarjääri järgset elu ja sellest tulenevalt õigete valikute tegemist. Sportlaste jaoks oli tööl saavutatud edukus võrreldav sportlaskarjääri edukusega, mis tõstis ka üleüldist heaolu (Stephan, 2010, lk 342). Sportlaskarjääri kasulikkus väljendub töö tulemis ja samamoodi võib olla ka vastupidi. Karjääri muutvate sportlaste elus oli punkt, kus nad avastasid, et elus on ka muid valdkondi, mis on potentsiaalselt huvitavad ja tasuvad. Samuti saavad nad uutes eluvaldkondades püstitada endale eesmärgid ja nende poole pürgida nagu spordis ning tuua eelnevast sportlaskarjäärist palju häid omadusi kaasa (Stephan, 2010, lk 366). Kuigi kui sportlane pühendub enda tööle samamoodi nagu enda sportimisse, on töö tulem kõrgema väärtusega.

Üliõpilassportlaste topeltkarjääri võimalusi pole väga laialdaselt täheldatud teoreetilistes materjalides, küll on aga välja toodud põhilised juhtnöörid, millest sportlased ja spordiga seotud inimesed juhendada saaks. Vastavaid juhtnööre kajastab EU Guidelines (2012, lk 16): piirkondlikud üksused peaksid rohkem pöörama tähelepanu spordikoolidele ja suurematele spordiasutustele, et oleks parem topeltkarjääri

monitoorida. Tuleks toetada noorsportlasi juba varakult ja spordiasutused peaksid looma sideme lastevanematega, et varakult saada jaole probleemide osas, mis kahe valdkonna sidumisel tekkida võiksid (Baron-Thiene, Alfermann, 2015, lk 42, EU Guidelines..., 2012, lk 3). Antud valdkond on värske ja sellepärast võib teoreetiliste käsitluste kasutamine olla heaks alguseks tutvustamiseks, mida topeltkarjäär sportlase elus endast kujutab. Paljude sportlaste jaoks võib karjääri tegemine spordis olla väsitav, nii on tänapäeval Euroopas trendiks sportlaskarjääri kõrvalt ka enda haridustee edendamine. See tähendab ühteaegu pingutamist nii spordis kui ka õppetöös. Selleks peavad õpilased pingutama nii võistlustulemuste kui ka õppeedukuse nimel. Selleks, et aidata sportlasi nende topeltkarjääri edendamisel, on Euroopa Liit loonud ka vastava eeskirja. Corrado *et al.* (2014, lk 159) toovad välja, et vastavad topeltkarjääriteemalised kvalitatiivsed ja kvantitatiivsed üleriigilised uurimused on ülitähtsad. Nende uurimuste tulemused aitavad luua parema juhendi ja õppematerjali multisektoraalse topeltkarjääri olemuse jaoks - eelkõige selleks, et Euroopa üliõpilased saaksid endale lihtsamaks teha spordi kombineerimise töö ja kooliga, millest saaksid juhendada valitsused, spordiorganisatsioonid ja haridusasutused.

Sport on ühiskonnas väga oluline ja sel on nii vaimseid kui ka füüsilisi positiivseid külgi. Sportimise kasulikkus väljendub sportlasel sihtide seadmises ja nende täitmises, mis kanduvad edasi õpingutesse ja töös seatud sihtide täitmisesse. Erinevates kultuurides on spordi osatähtsus erinev, seega on sellel sõltuvalt sportlast ümbritsevast olustikust ka märgatav tulemuste erinevus. Mida suurem on väliste faktorite mõju, nagu riigi majanduslik seis, treenerite toetus ja lähedaste toetus, seda rohkem toetuvad sportlased sisemistele positiivsetele faktoritele, et enda sportlaskarjääri edendada. Sportlaskarjääri lõppemiseks on sportlastel palju erinevaid põhjuseid, millest põhilised on siiski läbivalt majanduslikud probleemid, suuremad vigastused ja motivatsiooni puudumine. Haridus muutub oluliseks sportlaskarjääri järgselt, kui sportlane rakendab enda omandatud haridust spordivaldkonnas või mõnes muus selleks õpitud erialases valdkonnas. Samuti rakendab sportlane enda töökarjääris karjääri vältel omandatud sihipärasust. Topeltkarjääri olemuse definitsiooni on mitmekülgne. Lõputöö keskmes olev spordi ja õppimise ühendamine hõlmab endas palju erinevaid negatiivseid ja positiivseid külgi, mis mõjutavad sportlase karjääri edukust. Topeltkarjääri toetuseks on

loodud Euroopa Liidu siseselt ka eeskirjad, et suunata/juhendada treenereid, alaliite ja riigiasutusi. Eeskirjade eesmärgiks on harida sportlasi nende enda karjäärivalikute paremaks väljakujunemiseks ja ka neid ennast sisemiselt õigesse suunda juhtida. Topeltkarjääri kasulikkus väljendub sportlike saavutuste ja õpitulemuste positiivsete tulemuste väljakujunemises ja mõlema tegevuse koosmõjus.

1.2. SPORDI TOPELTKARJÄÄRI TEOORIAD JA MUDELID

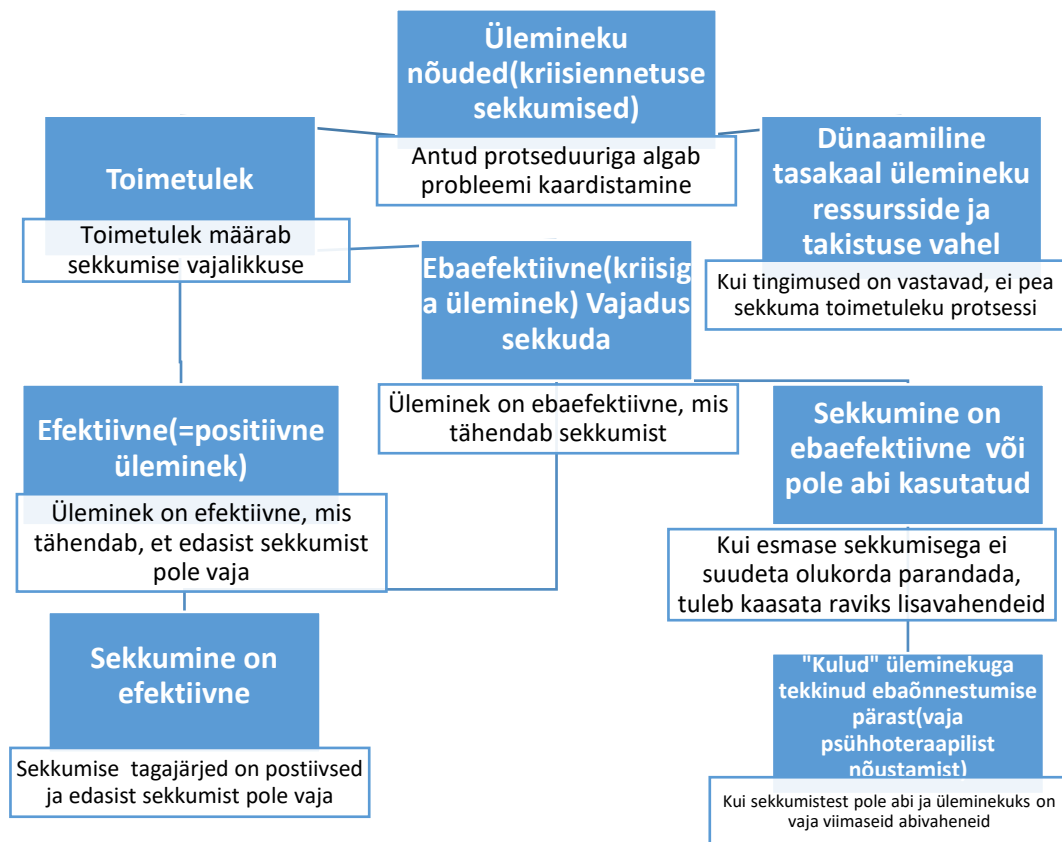
Topeltkarjääri populaarsuse tõusu järel on alustatud palju uurimusi, milles üritatakse leida lahendusi üldlevinud probleemidele topeltkarjääris. Enim esineb raskusi spordi ja õppetöö edukal sidumisel ja toimetulemine ülemineku perioodil tekkivate takistustega. Topeltkarjääri keerulisuse tõttu ei ole lahendused alati kergesti kirjeldatavad. Topeltkarjääri uurimise eesmärgil on loodud mudelid, mis tuginevad erinevatele teooriatele, mis aitavad viia läbi spetsiifilisi uurimusi. Samuti keskenduvad erinevad autorid topeltkarjääri kindlama eeskirja loomisele ja sätestavad, kuidas varakult vältida sportlase topeltkarjääriga seonduvaid tõrkeid ning nende järelkaja. Sportlase ettevalmistamine sportlaskarjääri lõpuks on tähtis kestev protsess, mille käigus leitakse jooksvalt probleemidele lahendusi, et karjääri lõpuga ei tekiks liigselt negatiivseid tagajärgi. Topeltkarjääri edukus ei sõltu ainult sportlasest iseendast, vaid ka välistest faktoridest, milleks võib olla ka riigi haridussüsteem, mis jaotab rahalisi vahendeid nii ülikoolidele kui ka spordi alaliitudele. Uuringu tulemuste võrdlemine erinevates kultuuriruumides kajastab mitmeid probleeme. Uuringute tulemuste võrdlemisel saaks leida paralleele probleemides, milles saaksid paljud ülikoolid ja haridusasutused üksteist kogemuste kaudu aidata. Üliõpilassportlaste topeltkarjääri uurimiseks on vaja kasutada vastavale teemale toetuvat mudelit.

Topeltkarjääri hõlmava mudelina toob välja Park, Tod ja Lavallee et. al (2012, lk 445) järgmist: transteoreetilise mudeli (inglis.k *Transtheoretical model edaspidi TT*) ehk etapiline muutuste mudel seletab lahti individuaali käitumuslikud muutused, samuti otsuste tegemise. Vastav mudel on üks mõjukamaid tervisepsühholoogias ja koosneb viiest etapist. Esimene osa keskendub etteteatamisele, mille põhjal sportlane väljendab enda raskusi trennis koolis hakkama saamisel. Teises osas sportlane väljendab mõtisklemise käigus enda kõhklusel trennis käimise osas, kuid pole selles kindel.

Kolmandas osas teeb sportlane ettevalmistusi, et mingis valdkonnas teha paremaid otsuseid teise tegevuse arvelt. Muutes treeningukoormust, oleks võimalik parandada õppetulemusi ja vastupidi. Neljandas etapis loob sportlane kindla tegevusplaani ja paneb paika enda täpsema tegevuse, kas rohkem keskenduda spordile või õppimisele. Viiendas etapis sportlane leiab viisi, kuidas säilitada nii õppimise kui ka sportimise tasakaal, et hoida mõlemas tegevuses häid tulemusi (*Ibid*, lk 446). Transteoreetilist mudelit on kasutatud ka suitsetamise mahajätmise tõhustamise, kokaiini tarvitamise lõpetamise, positiivsete emotsioonide leidmise, päikesekaitse kasutamise ja samuti trennidest osavõtmise puhul. Üldjuhul langevad transteoreetilise mudeli väärtused enesemuutuse kategooriasse ja selleks vajalike vahendite rakendamise ossa. Vastavat mudelit peab Park *et al.*(2012, lk 445) sportlaskarjääri lõpetamise alaselts üheks parimaks. Antud mudel suunab sportlast langetama õigeid otsuseid ja leevendab karjääri lõpus tekkivaid probleeme. Samuti on Park *et al.* viinud enda uurimuse läbi just Koreas, sest vastavat mudelit on rohkem rakendatud ainult lääne tsivilisatsioonis, kuid mitte Aasias. Selle uurimuse tulemustest selgub, et erinev kultuuriruum mõjub sportlaskarjääri lõpetamisele erinevalt.

Topeltkarjääris palju kasutust leidnud Stambulova spordikarjäärisiseste üleminekute (inglis.k *Within-career transitions in sport - edaspidi WCTS*) (vt joonis 2 lk 14) mudel kirjeldab, et üleminek eelnevalt sportlaskarjääri tavaelule nõuab paljusid ressursse, nagu näiteks väga hea füüsiline vorm, mis teeb sportlaskarjääri jooksul tekkinud probleemide lahendamise lihtsamaks ja hõlbustab sportlaskarjääri lõppu. Nende nõudmiste täitmiseks kasutatakse sisemisi ja välimisi vahendeid (Sum *et al.* 2017, lk 2; Stambulova, Alfermann, Statler, Cote, 2009, lk 399). Eelkõige on Stambulova mudelit rakendatud spordivaldkonnas, kuid mudel toetub Schlossbergi psühholoogilisele 1981. aastal välja töötatud inimese kohanemise ülemineku mudelile (inglis.k *Model of Human Adaptation to Transition*) (Kadlcik, Flemr, 2008, lk 253). Stambulova mudel leiab kasutust just noorsportlastel ja karjääri üleminekul. Kõige paremaid tulemusi saavutatakse just individuaalsportlaste seas. Vastavalt sellele saab tõdeda, et üks tähtsamaid punkte noorsportlaste elus on varakult tegeleda erruminekuga seonduvate probleemidega ja kasutada selleks kõiki võimalikke sisemisi kui välimisi vahendeid. Alltoodud joonisel (vt joonis 2 lk 14) on ka näha Stambulova mudeli joonist, mis

kirjeldab üleminekuga tekkivaid olukordi ja seda, kuidas tekkinud probleemidele õigesti reageerida.

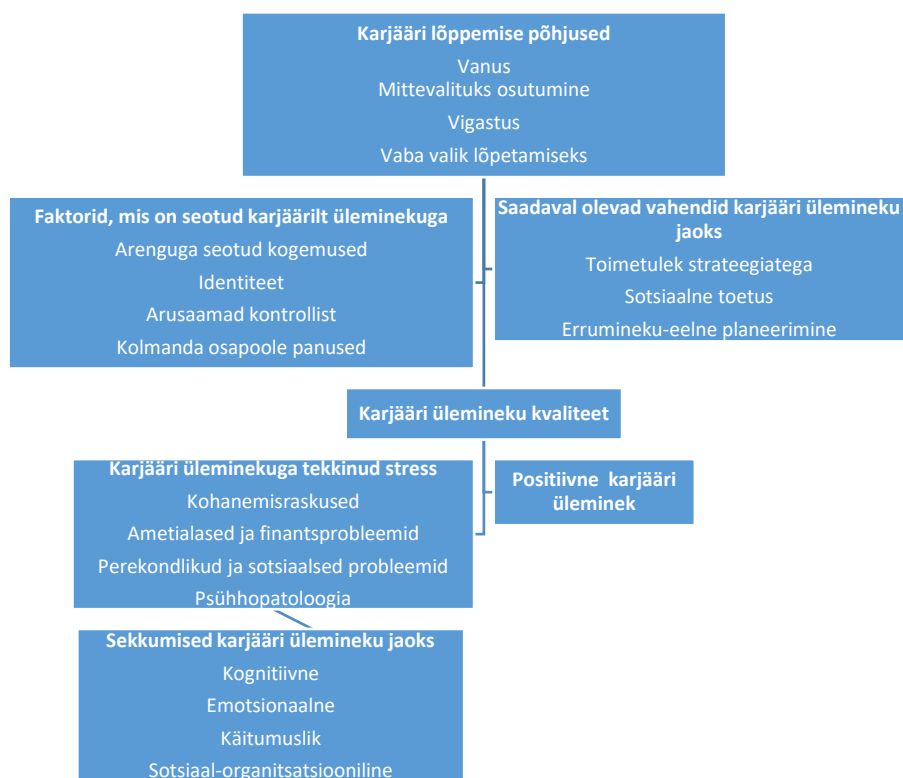

Joonis 2. Stambulova sportlaskarjääri siseste muutuste eripära mudel (Stambulova, 2003, lk 100; autori täiendatud)

Stambulova mudel kirjeldab karjäärisisest üleminekut ehk „karjäärilt karjäärile“ eripärasusi. Cabrita, Rosado, Leite, Serpa ja Sousa (2014, lk 479) mainivad, et kui üleminek on problemaatiline, peab sellesse sekkuma ja leidma lahenduse, küll aga on võimalus, et ka sekkumisest pole alati kasu ning parima lahenduse leidmine võib võtta oodatust kauem aega.

Kolmandana antakse ülevaade Tayloriga ja Ogilvie viieastmelise karjääri üleminekuga kohanemise konseptuaalse mudelist (inglis.k *Conceptual Model of Adaptation to Career Transition Model – edaspidi CACT*). Antud mudel algab põhjustega, miks karjäär lõppes tiptasemel, ning liigub allapoole, käsitledes põhjuseid, mis on seotud erruminekuga kohanemisega ja vabade ressursside leidmisega teisel tasemel. Eelnevalt

mainitud põhjused määravad karjääri ülemineku kvaliteedi. Üldjuhul võib lõpptulemuseks olla ka positiivne üleminek karjäärilt või üleminekuga tekkinud stress, mis võib põhjustada kohanemiskrasi.

Joonis 3. Kontseptuaalmudel kohanemaks karjääri lõppemisega (Taylor, Ogilvie, 1994, 2001; autori täiendatud)

Viimasele problemaatilisele tulemusele peaks järgnema professionaalne sekkumine, et vähendada karjääri üleminekuga tekkinud stressi (Kadlcik, Flemr, 2008 lk 253). Võrreldes karjäärisesise ülemineku mudeliga (vt joonis 2, lk 14) on kontseptuaalmudel kohanemaks karjääri üleminekuga ülesehituselt keerulisem ja toob välja erinevaid punkte sportlaste vahel, mis neid aidata võiks (vt joonis 3). Joonise 3 põhjal saab selgesti välja tuua, mida sportlased vajaksid enda karjääri tõhustamisel ja kust leida ressursse, et enda vaimset heaolu hoida ja sportlaskarjääri üleminekut paremini läbi elada. Positiivse sportlaskarjääri puhul ei ole vaja kõrvalistel osapooltel sportlase ülemineku puhul sekkuda. Sportlase negatiivse ülemineku ettevalmistusest tekkinud stressi puhul jälgitakse stressori põhjust ja sellest tulenevalt leitakse ka lahendus.

Stambulova, Tayloriga ning Ogilvie mudelite joonised on üsnagi sarnased ja lõpplahenduste vahel saab leida palju paralleele. Mudeli lihtsus võimaldab sportlastel leida kiiremas korras abi enda võimalikult positiivse sportlaskarjääri ülemineku jaoks. Vastava mudeli varajase järgmise puhul saaks vähendada ka kõrvaliste inimeste sekkumist.

Aastal 1996 on loodud spordist positiivselt erumise mudel (Inglis. k *The Positive Transitions Sport Retirement Model*). Kõnealune mudel on üles ehitatud uurimuspõhisele raamistikule ja reaalsuspõhisele teraapiale. Samuti kasutab see mudel ka sportlase atleetilisi oskusi, et neid hiljem muudes tegevustes enda otsuste tegemisel õpetusvahendina ära kasutada. Mudeli eesmärk on saavutada, et sportlane kasutaks enda sportlaskarjääri oskusi ära väljaspool spordimaailma ja oleks targem enda sportlaskarjääri puudutavate otsuste langetamisel. Spordist positiivselt erumise mudeli oodatav lõpptulemus on aidata sportlastel enda karjääri lõpuks kõige parem lahendus leida ja hakata juba karjäärimuutusele eelneval perioodil mõtlema, kuidas sportlaskarjäärilt üleminek sujuvamalt läheks (Stankovich, Meeker, Henderson, 2001, lk 82). Spordist positiivselt erumise mudel on isegi topeltkarjääri mõistes üsna vanamoeline ja sellepärast võivad antud mudeli tõekspidamised jääda liialt tagurlikuks.

Viienda teoreetilise mudelina saab välja tuua Wyllemani tervikliku sportlaskarjääri mudeli (*The Holistic Athletic Career Model* – edaspidi *HACM*). Wyllemani mudel on üsna värske topeltkarjääri ja sportlaskarjäärilt ülemineku valdkonnas ning sellepärast on vastaval mudelil väga palju erinevaid nüansse, mis aitavad määratleda sportlase eesmärgid ja probleemid, mida tuleb karjääri jooksul lahendada ning enda kasuks tööle panna. Tekavc *et al.* (2015, lk 27) toob enda uurimuses välja, et tervikliku sportlaskarjääri mudel on üldine sportlase kõiki elulisi aspekte arvesse võttev mudel, mis hõlmab endas psühholoogilisi, psühhosotsiaalseid, akadeemilisi, kutse- ja finantsilisi tasemeid. Mudel toob välja selle, kuidas iga sportlane enda erinevas eas on saavutanud teatud haridus-, vaimse, sportimise, psühhosotsiaalse taseme ja finantsilise seisuse. Mudel algab sportlaskarjääri algusest selle jälgimisega ja lõppeb sportlaskarjäärilt üleminekul muule elule (vt. Joonis 4, lk 18). Joonisel 4 on näha vanuseliselt jaotatud arengut, mida tippporti harrastav sportlane läbib. Täpsemalt näitab mudel seda, millises

vanuses sportlane mingis eluetapis on ja milline on seos antud vanuse taustsüsteemidega. Taustsüsteemideks on rahastus, vaimne toetus ja haridustase. Sportlased arendavad enda sportlaskarjääri ja samuti enda õpiedukust. Tervikliku sportlaskarjääri mudel toob välja ka topeltkarjääri kasulikkuse sportlaskarjäärile. Tekave et al. (2015, lk 28) mainib enda uuringus, et väike osa sportlasi suutis enda õpinguid ja sportlaskarjääri edukalt siduda.

Vanus	6	7	10	15	18	20	25	30
Sportlaskarjäär	Alustamine			Spetsialiseerumine			Professionaaltase	Eliittase
Inimareng	Lapsepõlv			Noorukiiga		Noortäiskasvanu		Täiskasvanu
Sotsiaalsed suhted	Vanemad, sugulased, õpetajad, sõbrad			Sõbrad, treener, vanemad, õpetajad			Treener, vanemad, sõbrad	Perekond, sõbrad, kolleegid, treenerid
Haridus	Eelkool	Algkool	Põhikool	Keskkool	Ülikool		Töö	
				Kutsekool		Töö		
Rahalised ressursid	Perekond			Spordiklubid, alaliidud, sponsorid			Olümpiakomitee	Tööandja, stipendiumid

Joonis 4. Terviklik sportlaskarjääri mudel (Wyllemann, Alfermann & Lavalée, viidatud Laan, 2018, lk 18).

Lisaks leitakse, et sportlaskarjääri ja õpingute sidumine kinnistab sportlase identiteeti ja mõlemad valdkonnad on väga tugevas sümbioosis. Sportlaskarjääri ja õpingute sidumine hakkab peale sportlaskarjääri algusest ja sellega tegelemine annab parema eelduse hilisemas sportlaskarjääris haridustega hakkama saamisel (Wyllemann et al, 2004, lk 12). Terviklik sportlaskarjääri mudel annab ülevaate sportlase arengust tema karjääri vältel, mida järgides saab teha paremaid järeldusi ja sellest tulenevalt rakendada ka vajalikke toiminguid, et karjääri edukamat kulgu tagada.

Sportlase akadeemilise teekonna edukas lõpp võib lõpetada ka sportlaskarjääri, sest sporditulemuste põhjal saadav palk pole piisav. Selle tõttu on sportlased sunnitud asuma tööle muul erialal. Samuti ei pruugi tööandjatele sobida ka sportlaste intensiivsed treeningud, võistlused ja treeninglaagrid välismaal, mis nõuavad väga paindlikku

töökava, mille tagajärjel paljud sportlased lõpetavad enda sportlaskarjääri. Euroopa arengukava on seadnud endale ka eesmärgiks, et topeltkarjääri (sportimine ja õppimine) harrastavad inimesed ei jätaks enda kooliteed pooleli, et oleks rohkem kõrgharidusega sportlasi ja suurem tööhõive (EU Guidelines, 2012, lk 3; Tekavc et al. 2015, lk 29). Hariduse tähtsus sportlase elus on väga oluline sportlaskarjääri kestel, kuid kõige rohkem peale sportlaskarjääri lõppu. Mida parem ettevalmistus tehakse õpingutes, seda suurem on võimalus, et sportlase karjäärile ei tule negatiivseid tagajärgi. Suurem tähelepanu riigiasutuste ja alaliitude poolt garanteeriks paremad tingimused üliõpilassportlaste tulevaseks eluks.

Kuues mudel kujutab endast konkreetselt Euroopa spordi juhendamise mudelit (*European Sports Tutorship model* - edaspidi ESTPORT). Nimetusest tulenevalt on vastava mudeli kasutus suunatud otseselt just õppivate sportlaste juhendamisele, eduka õppimise ja sportlaskarjääri edendamisele ning vastava eeskirja loomisele, mis eelmainitud punkte viljeleks (Pato et al. 2017, lk 38). Vastavat sportlase topeltkarjääri mudelit pole nii laialt lahti harutatud ja antud mudel on ainulaadne uurimaks üliõpilassportlastega seotud probleeme, et leida parim lahendus individuaalselt igale üliõpilassportlasele. Pato *et al.* (2017, lk 39) on paika pannud kolm põhitala, millele toetub just ESTPORT-i mudel ja mida peetakse tähtsaks üliõpilassportlase topeltkarjääri edendamises. ESTPORT mudeli kolm põhitala on järgmised:

ühildamine – eesmärgiks on pakkuda teenust ja tegevusi üliõpilassportlastele

akadeemiliselt/professionaalselt/ sportlikult ja panna need ühtselt toimima, kuna hetkel on need eraldiseisvad;

individuaalsus – eesmärk on läheneda igale sportlasele individuaalselt;

proaktiivsus – eesmärk on proaktiivse suunitlusega, arvestades tulevikuvajadusi.

Arvestades üliõpilassportlaste topeltkarjääriga seotud keerulist olukorda, harutab ESTPORT-i mudel karjääri lahti, alustades laiematest teguritest ja liikudes edasi individuaalse tasapinnani. Kogu mudel toetub otsuste langetamisele: mida iga otsus võiks tulevikus tagajärgedena kaasa tuua ja kuidas seeläbi parimad valikud teha.

Kuue eelneva väljatoodud mudeli põhjal on võimalik luua illustreeriv tabel, mis annab ettekujutuse, mis aspekte mõõdetakse ja milles seisneb nende kasulikkus (vt. tabel 1, lk

29). Illustreeriv tabel annab lihtsa ülevaate, mis on sobilik käesoleva töö empiirilise osa koostamiseks. Lähtuvalt käesoleva uuringu eesmärgist sobib üliõpilassportlaste uurimiseks kõige paremini ESTPORT-i mudel. Valitud mudel käsitleb endas kõiki punkte, mis on problemaatilised ja vajavad rohkem uurimist ja tähelepanu, alustades akadeemilisest teekonnast ja spordikarjääri ühildamisest ning selle koosluse kasulikkusest. Vajalik on individuaalne lähenemine, sest iga üliõpilassportlane on erineva vaimse ja füüsilise tervise ning erinevate perspektiividega.

Tabel 1. Sportlaskarjääri teooriamudelid ja nende mõõdetavad tunnused

Aspektid mida mõõdetakse	Mudelid					
	WCTS (Stambulova, 2003)	TT (DiClemente et al. 1985)	PTSR (Stankovich et al. 2001)	CACT (Taylor & Ogilvie, 2001)	HACM (Wylleman, 2013)	ESTPORT (Pato et al, 2017)
Toimetulek	+	+	+	+	+	+
Üleminek(sp. karjääri sisene)	+	+		+	+	+
Üleminek (sp. karjääri lõpetamine)	+	+	+	+	+	
Individualism	+	+	+	+	+	+
Kollektiivsus	+		+	+	+	
Sekkumise vajadus	+	+	+	+	+	+
Õpingute ja sportimise sidundamise kasulikkus					+	+
Spordikarjääri juhendaja vajalikkuse leidmine						+
Allikas: autori koostatud						

Topeltkarjääri konkreetsemaks uurimiseks loodud teooriad ja mudelid annavad sportlastele ja neid ümbritsevatele inimestele (perekond, treenerid, eakaaslased) kindlama suuna ja tegevused, kuidas topeltkarjääri kõige kasulikumal viisil rakendada.

Uuringute tekkimine erinevate autorite poolt topeltkarjääri olemuse selgitamiseks on selle hiljutine huviorbiiti tekkimine ja selle komplekssus. Erinevate mudelite uurimused on läbi viidud sportlaste karjääri vältel ja põhjuseks on välja selgitada suurimad mured ja viisid, kuidas neid kõige paremini hallata ja kontrollida. Mudelite lõpptulemuste järeldest leidub palju ristuvaid põhjuseid ja paljude eelnevate uurimuste tulemuste põhjal tehakse hiljem ka põhjalikumaid uuringuid, sest teatakse ka põhilisi probleeme.

1.3. TOPELTKARJÄÄRI ERIPÄRAD ÜLIÕPILASSPORDIS

Topeltkarjäär on üldisele avalikkusele üsnagi tundmatu valdkond, kuid tuues välja selle eripärad üliõpilasspordis, on lihtsam neid ka hiljem rakendada vastavas valdkonnas tegutsevate inimeste teadlikkuse tõstmisel. Üliõpilasspordis on oluline õpingute ja sportimise edukas sidumine. Sportlane peab eelkõige tähtsaks enda sportimist, kuid õpingute tagaplaanile jätmine võib lõppeda koolitee pooleli jätmisega ja see on üliõpilasspordi üks negatiivsemaid tagajärgi. Üliõpilasspordi eripära ilmneb just õpingute ja sportimise sidumise jooksul tekivatest takistustest ja tagajärgedest. Oluline on, et kumbki tegevus ei lõppeks ära enneaegselt ega tooks endaga kaasa negatiivseid tagajärgi.

Üliõpilasspordi üks eripärasid on sportlaskarjäärilt üleminek ja selleks valmistumine. Üleminekuks mittevalmistumine võib kaasa tuua endaga negatiivseid tagajärgi. Uuringud osutavad mitmetele negatiivsetele mõjudele, mida üleminek sportlaskarjäärilt tavaelule kaasa toob: identiteedikriis, emotsionaalsed raskused, langenud enesehinnang ja rahulolematuse eluga. (Fernandez *et al*, 2005, lk 408) Järgides vaimseid aspekte, peab sportlane negatiivsete emotsioonide vältimiseks tegema eeltööd ja hoidma end pidevalt kursis ohtudega, mis teda sportlaskarjääri lõpus ees ootavad. Eelkõige võib selleks olla sportlaskarjääri lõpetav vigastus või mittekohanemine elurutiiniga muul erialal peale sportlaskarjääri. Sportlane, kellel on parem ettevalmistus, ei pea läbima ka keerulist kohanemise protsessi, mis kaasneb sportlaskarjääri lõpuga (Fernandez *et al*, 2005, lk 421; Lally, 2005, lk 98). Sportlase hea ettevalmistus sportlaskarjääri jooksul loob paremad väljavaated tulevikuks ja lubab leppida faktiga, et sportimine on pigem üks läbitud eluetapp. Sportlased, kes hakkavad eelnevalt karjääri lõpuks valmistuma juba selle lõpu perioodil, saavad professionaalse spordi lõppedes kergemalt alustada uut

eluperioodi (Cosh, Crabb, Tully, 2015, lk 34). Ristolainen, Kettunen, Kujala ja Heinonen (2011, lk 279) toovad välja, et suur hulk nende uurimuses osalenud sportlastest lõpetasid karjääri vigastuse pärast. Uuringust selgus, et karjääri lõpetamise suurimaks põhjuseks oli tahe edasi õppida ja mitte tegeleda tiptasemel spordiga.

Paljud professionaalsed sportlased leiavad aega enda sportlaskarjääri kõrvalt tegeleda õpingutega, et olla valmistunud paremini tulevikuks ja eluks peale karjääri lõppu. Neil läheb kooli lõpetamiseks pikemas perspektiivis küll kauem aega, kuid nad lõpetavad kooli paremate tulemustega kui need, kes ei tegele spordiga ja õpivad. (Stambulova, Alfermann, Statler, Cote, 2009, lk 403) Sellest tulenevalt saab leida õpingute ja sportimise vahel positiivseid seoseid. Üks abimeetmetest üliõpilasspordis on kaugõpe, mis annab üliõpilassportlastele paindlikuma õppekorralduse võimaluse, et nad saaksid ajaliselt ja olenevalt oma asukohast õpinguid sättida. Märgatavat kasu saaksid üliõpilassportlased netipõhise õppekavasüsteemi arendamisest. See on kindlasti odavam kui kohapeal toimuv õpe, kuigi kvaliteetse netipõhise õppe arendamine nõuab palju ressursse, sest üliõpilassportlastele loodud individuaalset veebipõhist süsteemi pole loodud. Selleks, et selline netipõhine õppemoodul odavamalt välja arendataks, peaksid kõik haridus- ja riiklikud instantsid tegema koostööd. (EU Guidelines..., 2012, lk 22) Oma uurimuses on Subijana et al (2015, lk 58) toonud välja, et topeltkarjääri harrastavate sportlaste jaoks on loodud igas riigis erinevaid karjääri toetavaid programme (Borggreffe & Cachay, 2012, lk 22). See peaks pärssima sportlaste väljalangevust koolidest ja leidma neile parema kandepinna ning motivatsiooni, et enda koolitee lõpuni käia.

Üliõpilasspordi üks eripärasid on väliste faktorite olulisus. Sportlased alustavad oma karjääri kooliajal enda vanemate ja õpetajatega abiga. Keskkooli ja kõrgkooli lõpetamine on tähtsad sammud sportlaskarjääri üleminekute osas. Tegelemine mitme eriülesandega annab sportlastele lihtsama valikuvariandi peale karjääri lõppu. Topeltkarjääri edendamine on tähtis, sest see hõlbustab sportlase üleminekut sportlaskarjääris (Tshube, 2014, lk 41). Kui sportlased on leidnud endale spordiala ja arendavad vastavalt ka topeltkarjääri valdkonda, võivad lõpptulemused olla paremad ja sellesse oleks kaasatud kõik osapooled, kes sportlast ümbritsevad. Kuettel, Boyle ja

Schmid, (2016, lk 37) toovad oma uurimuses välja sportlaskarjääri lõpetanud sportlaste ülemineku mõjud Šveitsi, Taani ja Poola näitel. Teoorias üks kasutatud meetoditest oli tanatoloogia¹ ja gerontoloogia² põhimõtted. Parimaks näiteks toodi Poola uuringus osalenud tippsportlaste suur osakaal kõrghariduse omamisest, mis oli tingitud spordiliidu nõudest omandada kõrgharidus. Samuti toetas spordiliit Poola sportlasi nende õpingute ajal isikliku õppekava ja juhendamise ning stipendiumitega. Selle tulemusena oli Poola tippsportlaste enesetunne tuleviku ees kindlam. Šveitsi sportlastel oli kõrghariduse omajaid väike hulk, sest spordiliit ei rõhutanud kõrghariduse vajalikkust. Sellest tingituna omasid Šveitsi sportlased aga sportlaskarjääri kõrvalt suuremat töökogemust ja said sellest ka suure osa oma spordivälisest sissetulekust. Siiski ei olnud Šveitsi tippsportlaste kindlus tuleviku ees garanteeritud. Kolme riigi tippsportlaste suurema enamuse põhjused vabatahtlikuks karjääri lõpetamiseks olid motivatsioon, isiklikud ja perekondlikud põhjused, sellest olenemata oli sportlaskarjääri lõpp positiivne. (Kuettel *et al*, 2016 lk 38) Uuringu tulemuste põhjal tõdeti, et ebapiisava tegelemise ja teadlikkuse korral võib sportlaskarjääri lõpp olla negatiivne ja see sõltub paljustki just sportlast ümbritsevatest inimestest, kes peaksid olema tagajärgedest teadlikumad.

Tippspordis peetakse üheks tähtsaimaks komponendiks sportlaskarjääri edus seda, kui hea on sportlase vaimne tervis ja enesekindlus. Inglismaal on läbi viidud uuring sellest, kui tähtis on sportlasele sotsiaalne tugi ja kui palju mõjutab see sportlase enesekindlust. Oma uurimuses toovad Freeman, Coffee, Moll, Rees, Sammy (2014, lk 189) välja, et sotsiaalsel toetusel võib sportlase tulemustele olla väga tugev mõju ja sellele aitab kaasa ka sportlase enesehinnang. Freeman *et al*. (2014, lk 196) järeldeb uuringu tulemustest, et suure stressi ajal sotsiaalset tuge saanud sportlane on saanud sellest rohkem abi kui need, kellel on madal stressitase.

Üks keeruliseim eripära on üliõpilassportlasel olla ülesannete kõrgusel, kui on vaja olla tippvormis enda spordiala jaoks ja samal ajal olla edukas ka enda õpingutes. Vastavalt sellele toob Gledhill (2016, lk 75) välja, et paljud naissportlased, kes harrastavad

¹ Tanatoloogia - tanatoloogia käsitleb suremist ja surija kohtlemist (Kuettel *et al*, 2016, lk 27)

² Gerontoloogia - gerontoloogia on teadusharu, mis uurib organismide, eelkõige inimese vananemist ja sellega seotud püsivaid muutusi (Kuettel *et al*, 2016, lk 27)

spordiasutustes topeltkarjääri, kohtavad raskusi enda õpingute ja sporditulemuste tasakaalustamisel. Vastavalt sellele on sportlastel raske igas etapis anda parimat. Suurim probleem on vabatahtlikult koolist väljakukkumine, kuna korraga kõiges häid tulemusi saada ja hoida on kurnav, kuid ka vaimselt väsitav. Topeltkarjääri harrastavate sportlaste toetamine on oluline, sest see hoiab talendikaid sportlasi spordisüsteemis sees ja edendab samaaegselt ka nende topeltkarjääri. Selleks, et üliõpilassportlane saaks hoida enda akadeemilisi ja sportlaskarjääri saavutusi tasakaalus, peab üliõpilassportlane leidma varajases staadiumis stiimuli ja tekitama selleks parimad tingimused. Ohud võivad tekkida õpingute unarusse jätmise ja liialt sportlaskarjäärile keskendumise tagajärjel. Fernandez *et al.* (2005, lk 417) toob välja, et sportlased nägid sportlaskarjääri lõpus pigem vähe positiivset ja olid tuleviku suhtes ebakindlad, sest hoidsid liialt kinni enda sportlaskarjäärist, kuigi karjäärilõpp on vältimatu. Sõltuvalt regionaalselt erinevatest traditsioonidest ja ühiskonna seisust võivad tulemused igas riigis olla erinevad ning tulemusi ei saa üldistada (Fernandez *et al.*, lk 417). Uuringu tulemustest on lihtne järeldada, et uurimusi on võimalik läbi viia kõikjal, kuid regionaalsed ja spordikultuurilised erinevused võivad määrata sportlase elus väga palju. Sellest tulenevalt ei ole võimalik tulemusi kõikjal omavahel võrrelda.

Üliõpilassportlaste eripära on väga varieeruv, sellepärast pole vastava erialaga tegelenud inimestel kindlaid vastuseid selles valdkonnas tekkinud probleemidele. Valdav osa uuringuid toob esile mõned põhilised argumendid, mis kajastuvad ka üliõpilassportlaste vastustes ja uuringu tulemused kattuvad uuringu tulemustega (Aquilina, 2013, lk 17). Iga sportlane on erineva elustiili ja mõttemaailmaga. Erinevates riikides valitsev spordirahastus ja kultuuriline eripära määravad paljuski ka selle valdkonna väljundi (EU Guidelines, 2012, lk 3). Parema ülevaate saamiseks üliõpilasspordis esinevatest murekohtadest tuleks eri regioonides läbi viidud uuringute tulemusi võrrelda ja leida ühtne lahendus, mille põhjal saaks pakkuda konkreetsemaid lahendusi.

Eelnevalt kajastunud probleemide lahenduseks üliõpilasspordis on loodud eraldi teoreetiline mudel, mis toetab topeltkarjääri viljelevate üliõpilassportlaste edukust. Euroopa spordi juhendamise mudel ehk ESTPORT keskendub eelkõige sportlaste

parimate külgede leidmisele ja sellele, kuidas sportlane saab enda spordi- ja õppeteed kõige edukamalt siduda ja neid mõlemaid edukalt arendada, rikkumata kummagi karjääripoolse arengut (Pato et al., 2017, lk 36). Uurimisel, mis on läbi viidud Euroopa suhendamise mudeli abil, on eesmärgiks leida üliõpilasspordis esinevaid probleeme. Selleks koguvad erinevad ülikoolid uurimuste tulemusi ning pakutakse välja selleks lahendusi, et esile kerkinud probleemid saaksid lahenduse. Siiski peavad Euroopa spordi suhendamise mudeli autorid mudeli kasulikkuse peapõhjuseks just seda, et üliõpilassportlased ei langeks oma õpingutes välja ja samal ajal saaksid siduda enda sportlaskarjääri õpingutega ning kindlustaksid oma hilisema elu peale õppeperioodi ja peale sportlaskarjääri lõppu (*ibid*, lk 123). Euroopa spordi suhendumise mudeli kasulikkus üliõpilassportlastele on hindamatu väärtusega ja pidev probleemide kaardistamine teeb tulevaste üliõpilassportlaste sportlaskarjääri ja õpingute omavahelise sidumise kvaliteetsemaks. Esmane Euroopa spordi juhendamise mudel ehk ESTPORT leidis esmakordselt kasutust Hispaanias, kus see mudel ka loodi. Küsimustik koosneb neljast osast, mis keskendub demograafilistele, akadeemilistele, sportimise ja spordi juhendamise küsimustele. Uuringu tulemuste põhjal tõid autorid välja, et akadeemiliste küsimuste järel olid üliõpilassportlaste põhieesmärk akadeemisel suunal just suurendada enda tööle asumise võimalusi ja pigem peetakse end sportivaks õpilaseks kui õppivaks sportlaseks (*ibid*, lk 107). Sportimise osale keskendunud küsitluse osas toodi välja, et isegi kõrge koormusega treenimine ei olnud üliõpilassportlastele segavaks faktoriks. Spordi juhendamise vajalikkus oli oluline professionaalsetele sportlastele ja abi loodeti pigem personaalsetel, mitte akadeemilistel või sportlikel põhjustel. Antud üliõpilassportlaste juhendamise programm oli ka uuritavate õppekavas sees ja mängis väga olulist rolli nende topeltkarjääri edukuses. Uuringu näitas, kui palju vajaksid üliõpilassportlased abi enda topeltkarjääri edenemises ja mis osas neid tuleks kõige rohkem juhendada. Sellest järelduvalt saavad uuringu läbiviijad muudes riikides ja ülikoolides asuda kohe problemaatilisi olukordi lahendama olulisemates punktides, mis on välja kujunenud aegade jooksul (Pato et al., 2017, lk 109). Tänu ESTPORT-i küsimustiku ülesehitusele ja selle toetumisele kindlale mudelile sobib see ainulaadselt just üliõpilassportlaste uurimiseks ja annab aimu, mis olukord valitseb nii amatöör- kui ka professionaalsete üliõpilassportlaste seas.

Üliõpilasspordi eripära väljendub selle kompleksuses ja ülesehituses. Paljude käesolevas töös käsitletud autorite lõplik järeldus on siiski, et vastav valdkond vajaks veel palju uurimist ja andmete kogumist, et koostada üliõpilassportlastele kindlat eeskirja, mis tagaks neile eduka topeltkarjääri. Eelnevas alapeatükis välja toodud uuringud annavad aimu, et olenemata uuringutes osalenutest pole tulemused kõikides regioonides samad ja kogu üldine üliõpilasspordi valdkond vajab veel arendamist. Uuringu läbiviimine Eestis annaks vajaliku ülevaate siinsest üliõpilasspordist ja seda saaks kõrvutada eelnevate autorite poolt läbi viidud uuringutega.

2. ÜLIÕPILASSPORTLASTE TOPELTKARJÄÄRI UURING EESTIS

2.1. ORGANISATSIiooni KIRJELDUS JA ÜLIÕPILASSPORTLASTE TOPELTKARJÄÄRI PROBLEMAATIKA EESTIS

Üliõpilasspordiga Eestis on seotud kaudselt palju organisatioone, kuid üldiselt tegeleb üliõpilassportlastega ainult üks. Eestis haldab ja koordineerib üliõpilassportlaste tegevust Eesti Akadeemiline Spordiliit (edaspidi EASL). Koostööd teeb EASL küll Eesti Olümpiakomiteega ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga, kuid ei kuulu otseselt nende organisatsioonide alla. EASL-i koostööpartnerid on järgmised: ROI OÜ, Eesti Kultuurkapital, Eesti Hasartmängumaksu nõukogu, Tartu linn, Rahvusvaheline Üliõpilasspordi Föderatsioon – FISU (*International University Sports Federation*), Euroopa Üliõpilasspordi Liit - EUSA (*European University Sports Association*) ja Euroopa Akadeemilise spordi teenuste võrk ENAS (*The European Network of Academic Sports Services*).

Ülikoolid, kellega EASL-il teeb koostööd (Eesti akadeemiline spordiliit, 2018):

Tartu Ülikooli Spordiklubi (TÜ);

Tallinna Tehnikaülikooli Spordiklubi (TTÜ);

Tallinna Ülikool (TLÜ);

Eesti Maaülikool (EMÜ);

Sisekaitseakadeemia (SKA);

Tallinna Tehnikakõrgkool (TKTK);

Eesti Lennuakadeemia (ELA);

Eesti Infotehnoloogia Kolledž (EIK);

Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused Kõrgem Sõjakool (KSK);

Tallinna Majanduskool (TMK);

Lääne-Viru Rakenduskõrgkool (LVRKK).

EASL teeb koostööd mitmete oluliste liikmete ja partneritega, mis annab aimu organisatsiooni laiahaardelisusest ja vastutusest üliõpilasspordi ees. Kuulutakse ülemaailmsetesse ja kontinentaalsetesse ühingutesse. Eesti üliõpilassportlaste kohta käiv info on kohati laialivalgub ja sellest tulenevalt ei ole võimalik stateerida ka üliõpilassportlaste arvu Eestis. EASL-i president Ants Veetõusme toob välja, et Eestis on tiptasemel sportivaid üliõpilasi 10 ringis ja madalamal tasemel 30 sportlast ning ligikaudne üliõpilassportlaste arv on 200-300. Suuremate ülikoolide spordiklubides on neid rohkem, kuid enamjaolt on need amatöörspordlased (A. Veetõusme, suuline vestlus 04.04.2018). Seega on EASL-i presidendil olemas ettekujutus sellest, kui palju on sportivaid üliõpilasi, kuid üldist andmebaasi kui sellist ei eksisteeri, mis eeldab paremat süsteemi loomist.

Üliõpilassportlaste topeltkarjääri valdkonna probleem ja üldine uuritus Eestis on väike. Oma topeltkarjääriga seotud lõputöös toob Alis Laan välja, et rohkem tuleks teadlikkust tõsta just keskkoolinoorte seas. Teadlikkuse tõstmisega peaks alustama juba varasemalt, et noored suudaks varakult teha õiged otsused ja et treenerid ja pedagoogid või õppejõud suudaksid paremini enda sportivaid õpilasi topeltkarjääris aidata (2018, lk 67). Topeltkarjäärialased teadmised aitavad sporti harrastaval noorel paremini toime tulla kõrghariduse ja sportlaskarjääri sidumisega tulevikus. Omalt poolt toob Ants Veetõusme välja (suuline vestlus, 04.04.2018), et probleem saab alguse sellest, kui üliõpilassportlane ei oska iseennast liigitada kategooriasse „üliõpilassportlane“ ja sellepärast peaks olema teavitustöö tõhusam ka ülikoolide ja erinevate liitude poolt, et vastava tiitli kandmine annaks üliõpilassportlasele parema ettekujutuse, mis hüvesid tal on võimalik kasutada. Samuti puudub ka andmebaas, mis sisaldaks infot kõikide Eesti üliõpilassportlaste kohta. Andmebaasis, milles kajastuks kõik üliõpilassportlased, oleks lihtne jagada ajakohast infot ja hoida sihtgruppi kursis üliõpilasspordi muutustega. Viimasel ajal on hakatud rohkem tähelepanu pöörama üliõpilasspordile, näiteks toimus Euroopa spordinädala raames 2017. a septembris topeltkarjääri seminar Tartus, millest võtsid osa haridus- ja kultuuriministeeriumi ja EOK esindajad. Seminari tulemusel sõlmiti EOK juhtidega kokkulepe, et üliõpilassport võetakse põhiteemaks. Üliõpilasspordis esinev vähene informeeritus pärsib sportlaskarjäärile täielikku pühendumist ja õpingute kvaliteedi langust. Üliõpilasspordi tähtsuse suurendamine on

oluline, et üliõpilassportlane ja temaga seonduvad isikud oleksid teadlikud topeltkarjääri olemusest, et saaks täielikult keskenduda enda sportlaskarjäärile ja samuti viia edukalt lõpuni ka enda õpingud.

Üliõpilasspordi tegevust halvavad finatseerimisega seotud probleemid. Vähene rahastus ja selle ebaühtlane jaotamine on seotud paljude oluliste aspektidega, mis aitaks märgatavalt kaasa üliõpilasspordi kvaliteedi tõusule ja tõhustamisele. Ants Veetõusme (suuline vestlus, 04.04.2018) toob välja, et EOK on varasemalt toetanud universiaadidel käimist, aastast 2018 lõpetatakse selle rahastamine, kuid haridusministeerium siiski annab tegevustoetust. Samuti oleneb üliõpilasspordi rahastuse jaotamine ülikooli rektoritest, kelle spordilembusest võib sõltuda rahastuse summa. Valitud tippsportlasi, keda haridusministeerium iga poolaasta tagant spordistipendiumiga rahastab, on vähe ja üldjuhul on see raha mõeldud sportlaskarjääri edendamiseks. Praeguse haridusreformi järgselt, kui haridus on tasuta, jääb eelnevate stipendiumikonkurssidega eraldatud raha üle ja selle edasine jaotamine pole reguleeritud. Rahastuse läbipaistvam jaotus annaks üliõpilassportlastele suurema motiivi sportimiseks ja EASL-ile vahendid, et üliõpilassporti tõhustada. Samuti nendib tippsportlaste topeltkarjääri uurimuses Tarmo Meresmaa probleemi (Meresmaa, 2016, lk 64), et sportivad ja erru läinud tippsportlased kannatavad vähese rahastuse tõttu. Vähese riikliku toetuse kohta mainib Liina Puusepp (2014, lk 41), et topeltkarjääri toetamine ei peaks sisaldama ainult paindliku õppekava loomist, vaid seda tuleks viljeleda kui elukestvat õpet, mis peaks lepinguliselt olema toetatud kohalike omavalitsuste, ministeeriumite ja rahvusliku olümpiakomitee poolt. Rahastusega seonduvatest probleemidest lähtuvalt saab järeldada, et problemaatika valitseb finantsiliselt mitmes eri valdkonnas, alustades raha olemasolust, selle jaotamisest ja lõpetades organisatoorsete tegevustega. Leidmaks parimat väljundit üliõpilassportlastele ja neid haldavale EASL-ile, tuleks koondada vastavate instantside tööd. Ants Veetõusme intervjuust saab järeldada, et suurim probleem on siiski rahaline pool, mille jaotamises tuleks teha veel palju tööd.

Topeltkarjääri olulisuse ja rahastuslike puudujääkide järel saab eelnevate probleemide põhjal nimetada ka kitsamaid probleeme. Praegune olukord üliõpilasspordis vajaks vastavate meetmete rakendamist ja nende rakendamine oleks suur samm üliõpilasspordi

tõhustamises. Ants Veetõusme (suuline vestlus, 04.04.2018) mainib, et 20 aastat tagasi oli üliõpilassportlaste osakaal väike, hetkel on see siiski tõusutrendis. Üliõpilasspordi kasulikkusest on rääkinud Gerd Kanter, et ligikaudu 90% maailmameistrivõistlustel või olümpial osalenutest on tulnud spordi juurde üliõpilasspordi kaudu. Üliõpilasspordi tähtsus kajastub ka selles, et varasemalt on tippsportlane edendanud enda sportlaskarjääri, kuid karjääri järgselt on pidanud kokku puutuma negatiivsete tagajärgedega, sest pole omandatud haridust ega kogutud töökogemust. EASL-i toetus tippsportlastele on tähtis, sest EASL aitaks keskenduda eelkõige sportlaskarjäärile ja samas toetaks ka õpingute ja tööga samaaegselt hakkama saamist. Negatiivsete tagajärgede tõttu on tekkinud vajadus esialgsete arenduste jaoks. Ants Veetõusme (suuline vestlus, 04.04.2018) sõnab, et üliõpilassportlane vajaks ülikoolis individuaalset õppeprogrammi. Õppeprogrammi eesmärk oleks aidata üliõpilassportlastel enda õppimist ja sportimist sidundada ja hea oleks, kui nendega saaks tegeleda ka individuaalselt. Vastav ettepanek on tehtud ülikoolidele, kes on programmi loomise vajalikkusest teadlikud, kuid kahjuks puudub finantsiline ja inimressursiline pool. Omalt poolt on Liina Puusepp (2014, lk 41) toonud välja, et topeltkarjääri programmi kasulikkus toob sportlasele kaasa paremad tingimused sportlike oskuste arendamiseks ja hariduse omandamiseks, mis omakorda soodustab sportlaskarjääri edendamist ja lõpetamist ning paremaid karjäärivalikuid. Programmi kasulikke külgi jagus veelgi, kuid välja toodud parimad küljed annaks üliõpilassportlasele esialgu parimad võimalused, et enda elu kindlustada ja keskenduda ainuüksi enda sportlaskarjäärile ja õpingutele. Ants Veetõusme (suuline vestlus, 04.04.2018) peab probleemiks ka üldise süsteemi puudumist, mille tõttu ei nähta pikemat perspektiivi, ja asjaolu, et alaliitudel ja ülikoolidel pole visiooni, mille poole liikuda.

Üldiselt on üliõpilassport üsnagi stabiilses seisus, aga selleks et üliõpilasspordi seis parandada, oleks vaja kõikidel asjasse puudutavatel isikutel, asutustel ja sportlastel endal teha muudatusi. EASL'i võimalused on piiratud ja sellest tingituna on vaja üliõpilasspordi edendamiseks suuremat rahastust ja teadvustada topeltkarjääri alaste teadmisi nii üliõpilassportlaste seas, kui ka ülikoolides ja spordiklubides. Parima tulemuse saavutamiseks topeltkarjääris on vajadus ühtsema süsteemi loomiseks, et

rahastamine oleks läbipaistvam ja et üliõpilasspordis oleks kindlamad eeskirjad, mis loovad parimad võimalused enda sportimise ja õpingute edendamiseks.

2.2 ÜLIÕPILASSPORTLASTE TOPELTKARJÄÄRI UURINGU MEETODIKA JA VALIMI KIRJELDUS

Parema ülevaate saamiseks olukorrast üliõpilasspordis tuleks seda uurida lähemalt üliõpilassportlaste enda seisukohalt. Tabel 2 kajastab uuringumeetodid, mida antud lõputöös on kasutatud.

Tabel 2. Uurimistöös kasutatavad meetodid (autori koostatud)

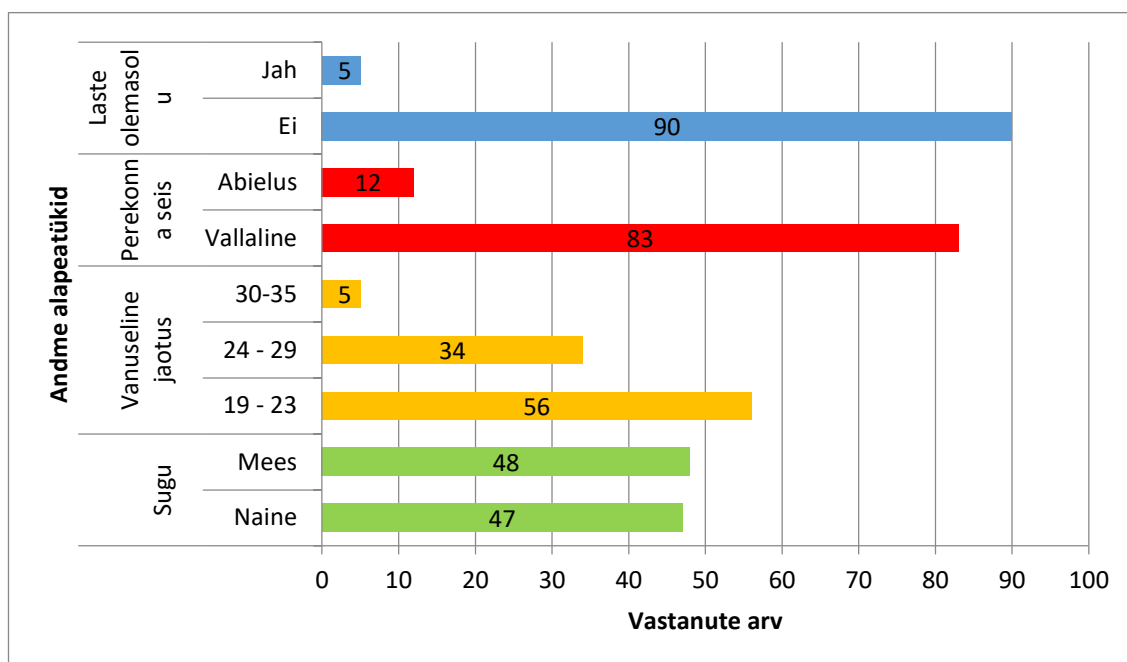
Andmekogumismeetod	Allikas/valim	Selgitus/eesmärk	Ajavahemik
Struktureerimata intervjuu (vt lisa 2)	EASL-i president Ants Veetõusme	Arutada üldist üliõpilassportlaste seisu ja kaardistada probleematikat	30.03.2018 – 05.04.2018
Ankeetküsitlus (vt lisa 2)	Üliõpilassportlasteks liigituvad inimesed: 95 vastajat	Saada suur hulk üldistatavaid andmeid ja neid statistiliselt analüüsida	23.03.2018 – 15.04.2018

Lõputöös kasutatav uurimismeetodid on kvantitatiivne ja kvalitatiivne. Ankeetküsitluse osa toetub tulemuste analüüsimisele ja intervjuu keskendub üliõpilasspordi probleemide kaardistamisele. Üliõpilassportlaste uurimine on keerukas protsess ja sellest tulenevalt poleks võimalik teha üldistavat järeldust, kui kasutada kvalitatiivset meetodit ja toetuda üksnes intervjuudele, sest iga indiviid omab erinevaid põhimõtteid ning tegeleb erineva spordialaga. Töö kvalitatiivne osas kasutatakse struktureerimata intervjuud, ning see on kasulik probleemi kaardistamisel. Struktureerimata intervjuu loob vabama õhkkonna ja seeläbi saab intervjuueeritav anda ülevaatlikumad vastused, mis on probleemiga seotud. Intervjuu käigus võivad kerkida olukorrad, kus tuleb spontaanselt vastata ja seetõttu on intervjuu vabas vormis. Antud juhul oli intervjuu miinuseks laialivalguv sisu, mida tuli kohe peale salvestamist või üleskirjutamist analüüsida. Vastavalt intervjuu struktuurile võib esineda vastuseid, mis nõuavad lisamärkuseid, ja intervjuu nõuaks intervjuueeritava rohkem süvenemist. Küll aga juhindub struktureerimata intervjuu lõputöö teemast ja

eesmärgist (Õunapuu, 2014, lk 172). Töös kasutatav uurimusmeetod ja küsimustik on parimad viisid leida uuritavale probleemile vastused olemasolevatest võimalustest.

Lõputöö toetub ankeetküsitluste vastustele ja statistilisele analüüsile. Kuna ankeetküsitlus on üks levinumaid meetodeid andmete kogumiseks, on selle parimateks omadusteks suure hulga andmete talletamine ja nende analüüsimine. Miinuseks on ankeetküsitluste puhul see, et vastused on üldistaval kujul ja neist ei saa nii konkreetset järeldust teha, kui seda saaks teha kvalitatiivsel meetodil intervjuude põhjal (Õunapuu, 2014, lk 160). Antud töös on küsitluses nii suletud küsimused kui ka avatud küsimused, seega sisaldub töös ka mingil määral kvalitatiivset meetodikat. Töö autor valis antud meetodid sel põhjusel, et struktureerimata intervjuu põhjal saab intervjuueeritav vastata laiemalt ja anda parema ülevaate üliõpilasspordist ning kogu intervjuu ei ole piiritletud, mis võib viia vajaliku info puudujäämiseni. Ankeetküsitluste läbiviimine on põhjendatud sellega, et individuaalne lähenemine intervjuu baasil ei pruugi kattuda kõikide üliõpilassportlastega ega ole võimalik arvestada kõikide teiste indiviididega, kellega intervjuu jäi läbi viimata. Üldistaval kujul ankeetküsitluste analüüsimine annab parema ülevaate Eesti kontekstis. Uuringu valimisse kuulus märgatav osa Eesti üliõpilassportlastest. Ankeetküsitlus saadeti laiali EASL-i peasekretäri info põhjal, täpsemalt nende alla kuuluvate ülikoolide spordijuhtidele. Ülikoolide spordijuhid saatsid lisaks eraviisiliselt sihtgruppi kuuluvate üliõpilassportlaste kontakte. Ankeetküsitlusele vastas 95 üliõpilassportlast. Küsimustik toetub Euroopa spordi juhendamise mudelile (*European Sports Tutorship model*). Küsimustik koosnes 45 küsimusest, millest 34 on kohustuslikud ja 13 valikulised. Küsimuste hulgas esines avatud küsimusi, kus tuli kirjeldada teemat/vastust oma sõnadega. Lisaks esines kinniseid lineaarskaalal mõõdetavaid küsimusi. Küsimustik on neljaosaline ja iga osa keskendub topeltkarjääri erinevale tahule, mis on seotud üliõpilasspordiga. Küsimustik algab demograafiliste küsimustega, teine osa keskendub topeltkarjäärile, kolmas osa akadeemilisele elule ja viimane osa spordielule. Küsimustik on läbi viidud internetikeskonna Google Forms vahendusel. Statistiliste andmete analüüsimiseks ja töötlemiseks on kasutatud Microsoft Exceli tarkvara.

Küsitlusele vastas 95 üliõpilassportlast. Valim on suur, sest Eestis on ligikaudu 200-300 üliõpilassportlast. Vastustepõhiselt selguvad esmalt demograafilised andmed (Vt joonis 5, lk 33). Demograafiliste andmete põhjal ei selgunud erisusi soolises jaotuvuses. Vastanute hulgas oli sooline jaotuvus võrdne, aga kuna vastanute koguhulk on paaritu arv, siis oli meessoost vastajaid 48 ja naissoost vastajaid 47. Vanuselises jaotuvuses oli kõige enam 19-23aastaseid, kes moodustastasid vastanutest natuke üle poole. Järgnes 24 - 29 aastaste vanusegrupp, kes moodustasid kolmandiku vastanutest ja viimasena kõige vähem esinenud vanusegrupp 30-35 eluaastat, keda esindas viis vastajat.

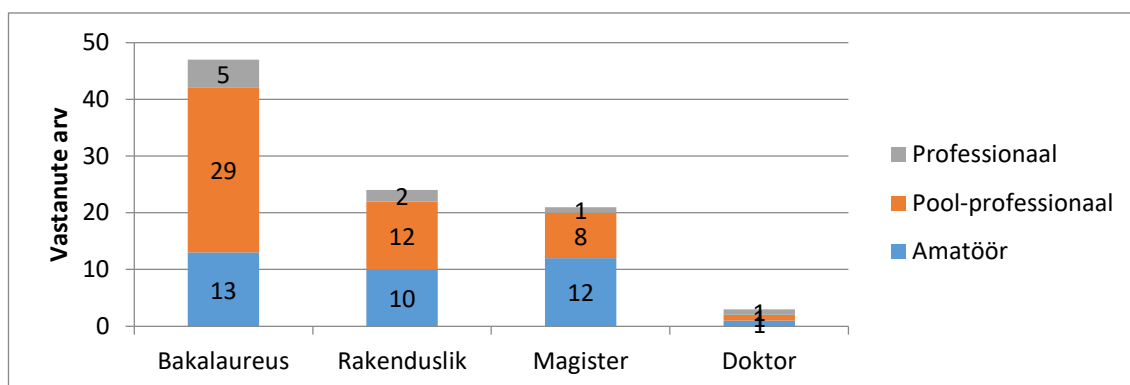

Joonis 5. Vastajate demograafilised andmed (autori koostatud)

Vastanute vanusevahemik on üsna suur, võttes arvesse, et noorim vastaja on 19 aastane ja vanim 35 aastane. Perekondliku seisuga põhjal olid üle kolmveerandi vastanutest vallalised (83 vastajat) ja abielus alla veerandi koguhulgast (12 vastajat). Lasteta oli enamik (90 vastajat) ja laps oli 5 vastajal. Valimi seas harrastati enim meeskonnasporti (vt lisa 4), milles domineeris 17 vastajaga jalgpall, järgnesid kergejõustik 14 vastajaga, võrkpall 10 vastajaga ja korvpall 6 vastajaga. Ülejäänud erinev hulk spordialasid jäid väga väiksesse vastanute osakaalu.

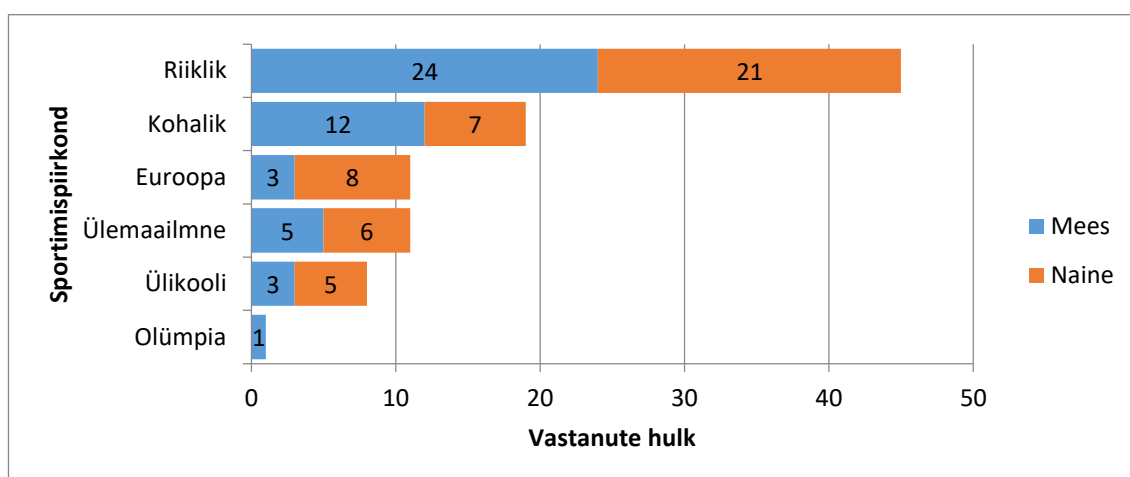
Valimi seas on toodud välja ka sportimistasemed ja õpingutasemed (vt joonis 6, lk 34), omavahelises võrdluses on välja toodud, et bakalaureusekraadi omandab suur osa

poolprofessionaalseid sportlasi (29 vastajat). Kõige enim sportlasi (vastanute põhjal pooled) omandavad ka sportimistaseme põhiselt bakalaureusekraadi. Rakenduslikku kõrgharidust ja magistrikraadi omandab alla veerandi vastanutest kõikides sporditasemete lõikes. Doktorikraadi omandajad on esindatud kõikides sportimistasemetes ühe vastajaga.

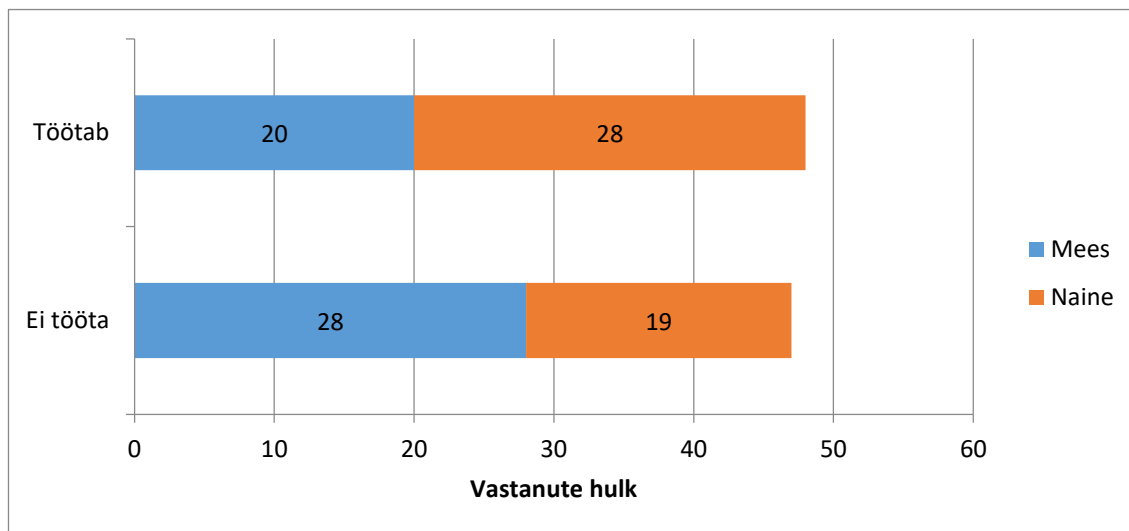
Joonis 6. Õpingu- ja sportimistaseme jaotuvus (autori koostatud)

Sportimispiirkonna, milles üliõpilassportlane suuremal määral spordib, saab välja tuua soolise jaotuvuse põhiselt (vt joonis 7). Kõige enim sportlasi mõlema soo põhiselt on riiklikus piirkonnas, mille moodustab natuke alla poole vastanuist (45 vastajat). Veerand vastajatest riiklikul tasemel (24 vastajat) on mehed ja alla veerandi nendest (21 vastajat) on naissugupoole esindajad. Järgneb kohalik tase, kus mõlemad sugupooled on esindatud viiendikuga vastajatest.

Joonis 7. Sportimispiirkond soolise jaotuvuse põhjal (autori koostatud)

Õpingute ja sportimise kõrvalt jõuavad üliõpilassportlased käia ka tööl ja sellest lähtuvalt saab välja tuua soolise jaotuvuse põhjal, kui suur hulk naisi ja mehi käivad samaaegselt üliõpilassportlaseks olemise kõrvalt tööl (vt joonis 8, lk 35).

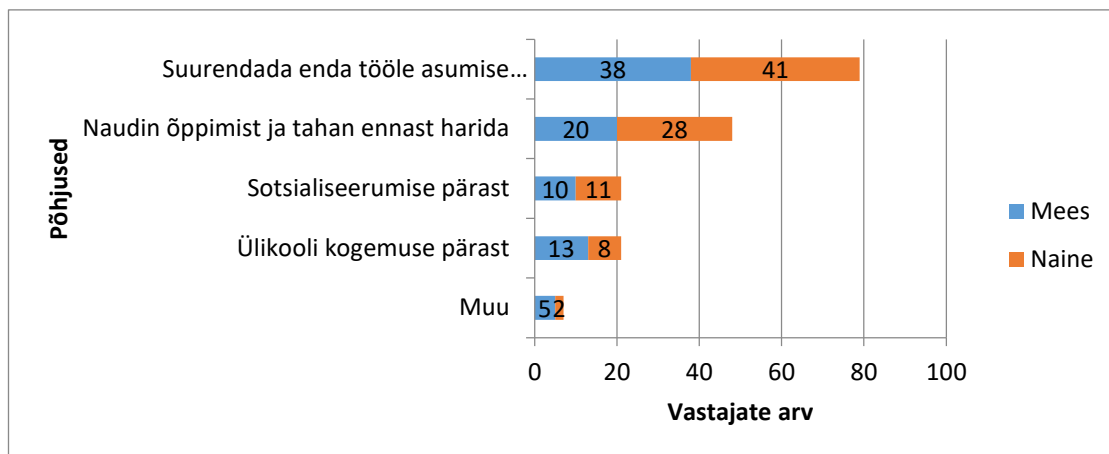
Joonis 8. Töötamise sooline jaotuvus (autori koostatud)

Töötamise ja tööl käimise jaotuvus mõlema sugupoole põhiselt on vastanute põhjal pooleks. Üle veerandi naistest töötab (28 vastajat) ja sama suur hulk meessoost vastajaid ei tööta. Demograafiliste andmete poolest on sooline jaotuvus võrdne (vt. joonis 5, lk 33), kuid soolise eripära võrdluses tööhõive põhjal on suurem hulk töötavatest sportlastest naissoost.

2.3 ÜLIÕPILASSPORTLASE TOPELTKARJÄÄRI UURINGU TULEMUSED

Antud peatükis on esitatud ankeetküsitluse tulemused. Andmeanalüüsi eesmärk on selgitada välja, mida üliõpilassportlane vajab topeltkarjääriga tegelemiseks ja kuidas saaks parendada üliõpilassportlaste topeltkarjääri hetkeolukorda.

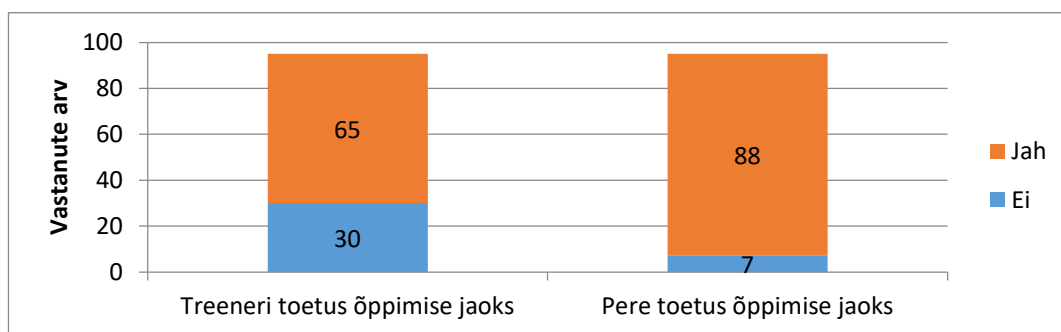
Kui sportlane saab üliõpilassportlaseks, on ta leidnud endale põhjuse, miks ta on asunud õppima ja mida ta ootab enda õppetöö lõpus või mis on tema stiimuliks akadeemilise teekonna jooksul. Sellest järelduvalt saab tuua välja õppejärgsete plaanide põhise soolise jaotuvuse (vt joonis 9, lk 36).

Joonis 9. Õppima asumise põhjused soopõhiselt (autori koostatud)

Üle poole mõlemast soost vastajatest (79 vastajat) leiab, et õppetöö lõpus tahetakse suurendada enda tööle asumise võimalusi, sest see tekitab kindluse tuleviku ees. Populaarsuselt teine põhjus on õppimise nautimine ja eneseharimine, mida pidas põhjuseks veerand vastajaist (naistest 28 vastajat ja meestest 20 vastajat). Soopõhiselt õppima asumise põhjustes suuri erinevusi ei selgu.

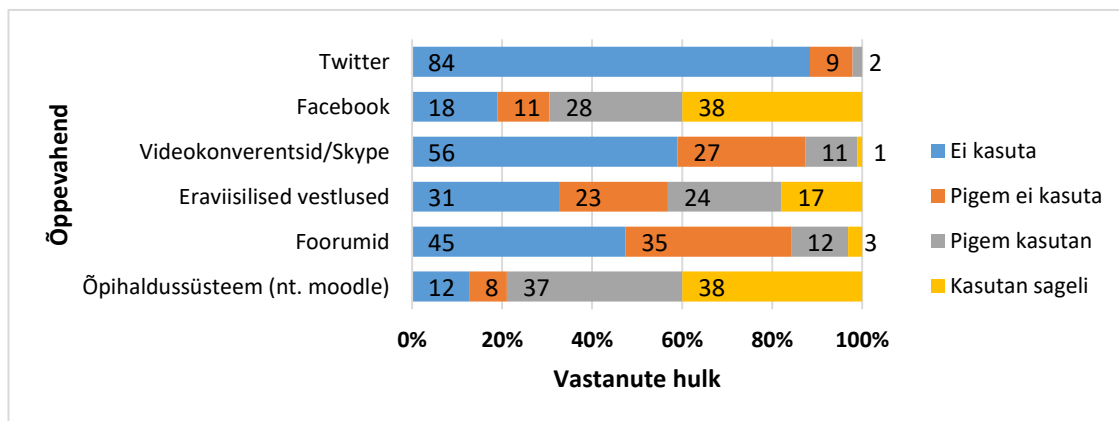
Selleks, et sportlane saaks viljeleda üliõpilassportlase eluviisi, vajab ta tihti tuge välistelt isikutelt, kes saadavad neid sportimise ja õppimise kõrval, tavaliselt on nendeks pere ja treener (vt joonis 10). Kõige enam saavad üliõpilassportlased toetust õppimiseks perekonnalt (88 vastajat): suur osa vastajaid on nooremapoolsed (vt. joonis 5, lk 33) ja vajavad õppeperioodil kõige enam enda perekonna toetust, et õpingute ajal mitte probleemidesse takerduda ja edukalt enda õpingud viia lõpuni.

Joonis 10. Pere ja treeneri toetus õppimisele (autori koostatud)

Treenerite toetust õppimisele on märkinud kaks kolmandikku vastanutest (65 vastajat), küll aga ei saa kolmandik treenerilt tuge õppimise jaoks, mis on märgatav arv

vastanutest. See võib olla tingitud treenerite orienteeritusest tulemustele spordis, eelistusest arendada sportlaskarjääri ja hariduse vähem tähtsustamisest. Tihti treeninglaagrites ja võistlustel osalevad üliõpilassportlased on koolist pikki perioode eemal. Seega kasutavad nad koolis edasijõudmiseks erinevaid õppevahendeid (vt joonis 11).

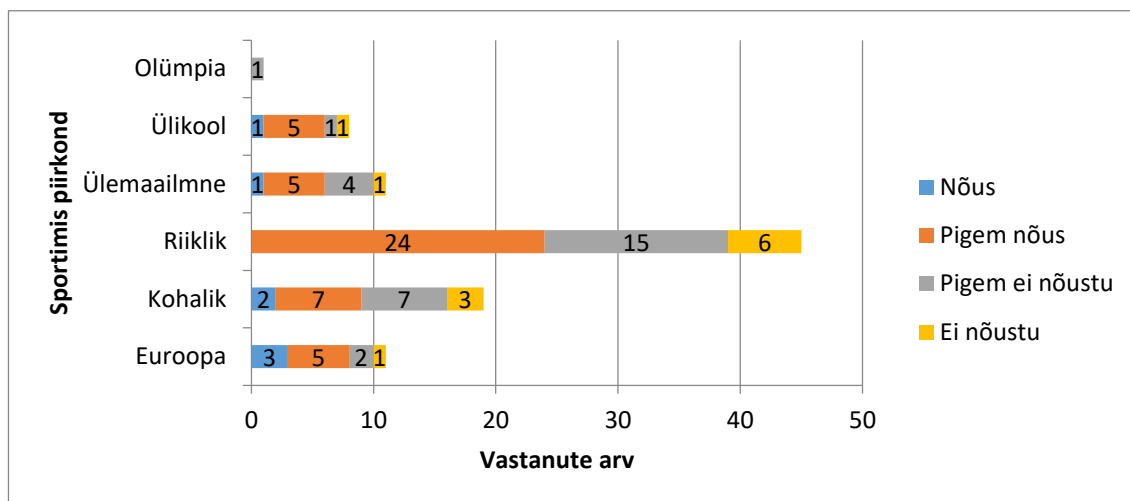

Joonis 11. Õppevahendite kasutus (autori koostatud)

Küsitluses väljatoodud õppevahenditest leidis kolmandiku vastanute seas sagedat kasutust õpiahaldussüsteem Moodle, sest õpiahaldussüsteemid on ülikoolides kohustuslikud ja nende kasutamine on enda õppetöö ja -ülesannete jälgimisel väga oluline. Moodle'i tihe kasutamine toob tudengiteni tähtsaima info õppejõududelt ja samuti on Moodle ka tagasiside andmisel oluline vahend. Populaarsuselt teine, sama vastanute hulgaga oli ka Facebook. Facebooki vestluste laiem kasutuspind tuleneb selle kergest ülesehitusest ja kättesaadavusest, samuti ka õppejõudude konto olemisest vastavas sotsiaalmeedia keskkonnas. Facebooki vestlused lubavad kiiremat kirjavahetust tudengite ja õppejõudude vahel ja samuti on grupivestlustes võimalik teha ka konkreetsemaid arutelusid kõikide vestluse osapoolte vahel. Samuti märgiti viiendiku vastajate puhul ära eraviisilisi vestlusi, sest need muudavad dialoogi kvaliteetsemaks ja vastused kiiremaks. Kõige vähem kasutatakse Twitterit (ei kasuta 84 vastajat), sest see sotsiaalplatvorm ei ole Eestis populaarne ja vastuse pikkus on limiteeritud.

Üliõpilassportlased näevad enda õpingute ja sportlaskarjääri ühendamises kasulikke külgi. Selle põhjal toovad üliõpilassportlased sportimispiirkonnapõhiselt ära, kas nende sportlaskarjäär on õpingutele kasulik (vt. joonis 12, lk 38). Kõige enam pidasid

sportlaskarjääri õpingutele kasulikuks riikliku piirkonna sportlased, kellest veerand (24 vastajat) olid pigem nõus, et sportlastkarjäär aitab kaasa nende õpingutele, sest riiklikul tasandil võistlemine ei vii üliõpilassportlast enda koolipiirkonnast kaugemale ja sportimisest leitakse pigem kasulikke omadusi õpingutes edenemiseks.

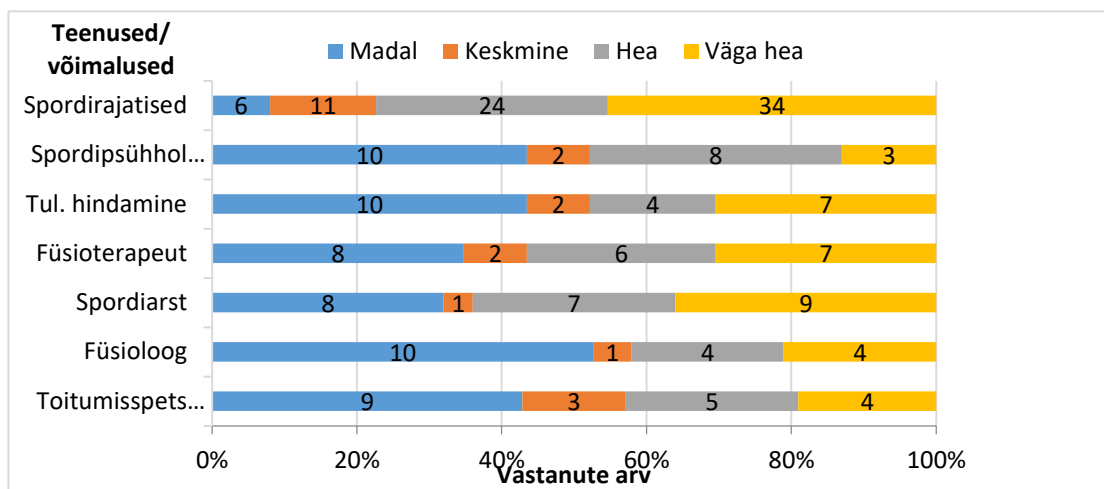

Joonis 12. Sportlaskarjääri kasulikkus õpingutele sportimispiirkonna põhiselt (autori koostatud)

Kohaliku sportimistaseme põhjal jaotuvad arvamused kaheks: 10 vastajat kalduvad arvamusele, et sportimine ei aita kaasa nende õpingutele ja 9 vastajat siiski arvavad, et see on nende õpingutele kasulik. Ülikooli tasemel sportivate tudengite koguhulga põhjal näeb sportlaskarjääri kasulikkust õpingutele 8 vastajast 6. 54 vastajat siiski näevad sportlaskarjääri kasulikuna enda õpingutele ja 41 vastajat pigem mitte, vastuste ühtlane jaotuvus üldkogumi põhjal on tasakaalus, küll aga eristub sportimispiirkonna põhiselt, kellele see kasulikem on. Üliõpilassportlastele on vajalik, et sportimisest leitaks kasulikke tegureid õpingutes ja seeläbi suudetaks viia enda õpingud edukalt lõpuni ning samuti ei kannataks ka sportlaskarjäär.

Üliõpilassportlaste parema sportlaskarjääri tingimustest ülevaate saamiseks on küsitud, milliseid tingimusi ja võimalusi neile ülikoolis pakutakse ja kui kõrgelt sportlased nende kvaliteeti hindavad (vt joonis 13, lk 39). Kõige paremini hinnatakse spordirajatisi: seda hindab kolmandik vastajatest väga heaks ja veerand vastajatest heaks põhjusel, et ülikoolidel on endal kaasaegsed spordihooned ja soodsad sportimistingimused.

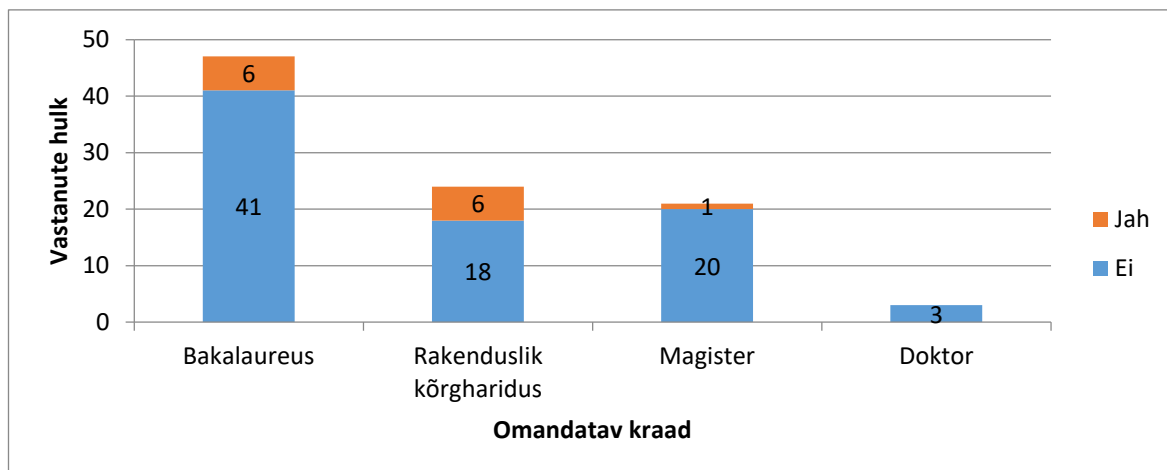
Positiivselt on hinnatud ka spordiarsti teenust, mida hindab 9 vastajat väga heaks ja 7 vastajat heaks.

Joonis 13. Hinnang enda ülikoolis pakutavatele sportimisteenustele/võimalustele (autori koostatud)

Enamik hindab siiski ülejäänud teenuseid (spordipsühholoog, sporditulemuste hindamine ja füsioloogiline abi) madalaks, neist kõigile võrdselt on vastanud 10 küsitletut - kõiki võimalusi sportivale üliõpilassportlasele pole võimalik kergelt luua, nimetatud teenused on ka kallid.

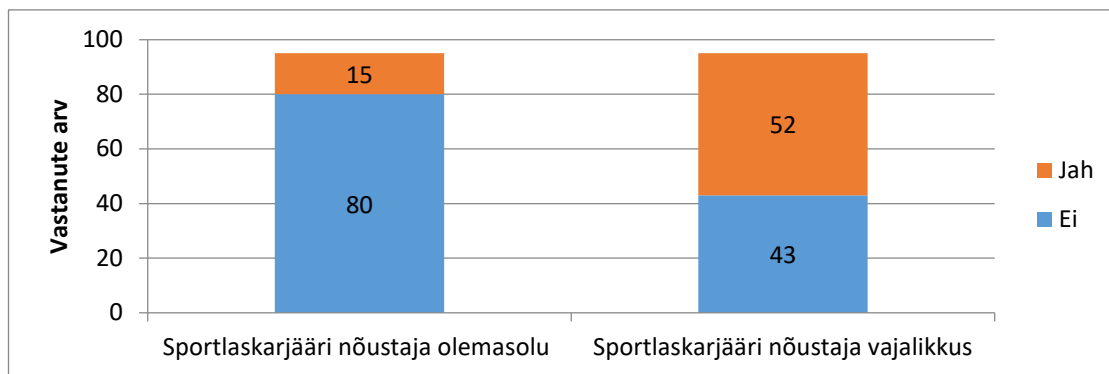
Üliõpilassportlaste teadlikkus topeltkarjäärast sõltub palju õppejõududest, kes toovad õpingutesse sisse topeltkarjäärilaseid teadmisi. Sellest tulenevalt on küsitud üliõpilassportlastelt, kui palju nende õppejõud kaasavad õppetöösse topeltkarjääri strateegiad ja õpetusi (vt joonis 14, lk 40). Peaaegu et pooled üldkogumist (41 vastajat bakalaureusekraadi omandatest üliõpilassportlastest) vastasid, et neile ei anta topeltkarjääriga seonduvaid teadmisi üldse, see on tingitud olukorrast, kus topeltkarjäärilaste teadmiste edasiandmine üliõpilassportlasele on oluline pigem kehakultuuri valdkonnas, mitte kõikides õppeosakondades.

Joonis 14. Topeltkarjäärilaste teadmiste rakendamine õppejõudude poolt õpingutaseme põhiselt (autori koostatud)

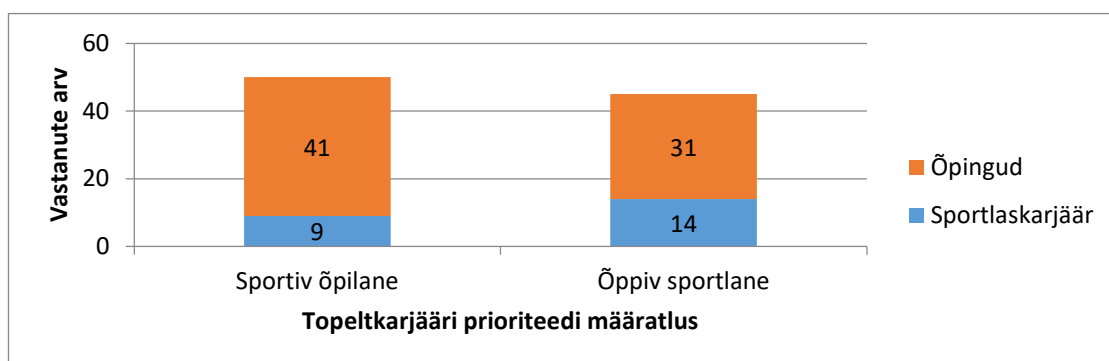
Samuti ei rakendata neid teadmisi rakenduskõrghariduses ega ka magistriõppes, kus kraadipõhise koguhulga põhjal saab nentida, et neid õpetusi ei eksisteeri ühegi omandatava kraadi õppetöö tasandil. Üliõpilassportlaste vähene informeeritus topeltkarjäärast on kindel indikaator, et üliõpilassportlaste teadlikkuse tõstmine peaks saama suuremat tähelepanu juba õpingute alguses. Topeltkarjäärilaste õpetuste puudumise tagajärjel kõrghariduse alguses (bakalaureuse- ja rakenduskõrghariduse alustamisel) on hilisemas õppetöö faasis üliõpilassportlasel raskem tekkivate probleemidega toime tulla.

Üliõpilassportlastelt küsiti, kas neil on olemas sportlaskarjääri nõustaja ja kas nad näeksid vajalikkust suhelda sportlaskarjääri nõustajaga (vt joonis 15, lk 41). Kolmveerand vastajatest tõdes, et neil pole sportlaskarjääri nõustajat. Vastava spetsialisti töökoha loomine nõuaks suuremat vajadust ja rahalise ressursse, kuigi pea veerandi vastajate puhul saab siiski tõdeda, et neil on nõustaja ja nad peavad oluliseks ka vastava teenuse olemasolu, sest see aitab paremini toime tulla sportlaskarjääri jooksul tekkivate vaimsete olukordade leevendamisel ja topeltkarjääriga hakkama saamisel.

Joonis 15. Sportlaskarjääri nõustaja olemasolu ja selle vajalikkus (autori koostatud)

Pooled vastanutest (52 vastajat) märkisid ära sportlaskarjääri nõustaja vajalikkuse, sest nõustajal võib olla positiivne mõju sportlaskarjäärile. Üliõpilassportlaste suunitluse põhiselt küsiti, mis kategooriatesse nad liigituvad, kas õppivaks sportlaseks või sportivaks õpilaseks, ja kas nende nende prioriteediks on õpingud või sportlaskarjäär (vt joonis 16). Tulemustes kajastub, et olenemata sellest, kas ollakse õppiv sportlane või sportiv õpilane, peetakse mõlema prioriteedi põhjal tähtsamaks õpinguid.

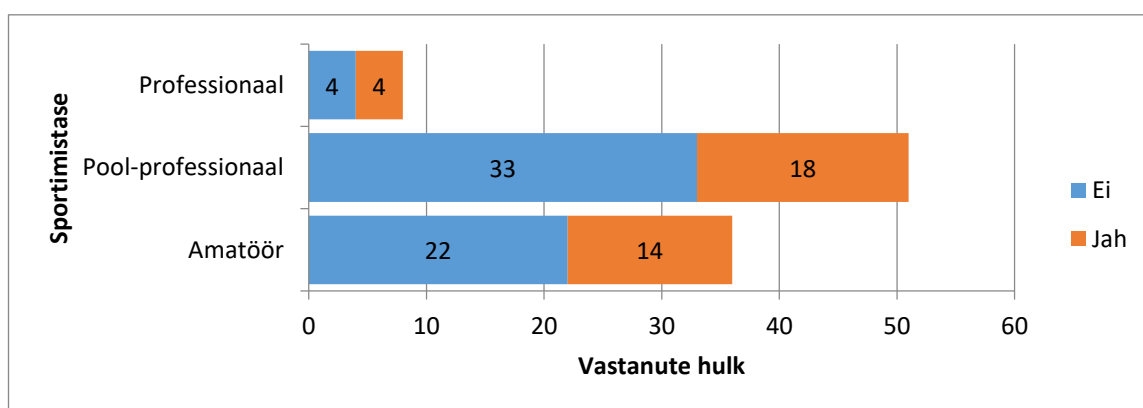
Joonis 16. Topeltkarjääri prioriteedi määratlus (autori koostatud)

Sportivatest üliõpilastest pidas õpinguid tähtsamaks üle poole vastanutest ja õppivatest sportlastest pidas õpinguid tähtsamaks kolmandik vastanutest. Sportlaskarjääri prioriteedist väljajäämine üliõpilassportlaste seas näitab pigem, et pannakse rohkem rõhku õpingutele ja soovitakse leida õpingute järgselt endale erialane töö (vt. joonis 9, lk 36), sellest tingituna ei nähta tulevikku sportlaskarjääris, sest see pole stabiilseks tuluallikaks ja hariduse omandamine loob kindlama tuleviku.

Üliõpilassportlaste hinnang topeltkarjäärile on varieeruv (vt lisa 4). Tulemustest kajastub kõige enam õpingute tähtsus, kuid samaaegselt peetakse oluliseks ka

sportimist. Üle poole vastanutest peab tähtsamaks enda õpinguid, kuid samaaegselt ei nõustu 75 vastajat väitega, et nende head hinded tekitaks neis rohkem heaolu kui hea sooritus sportlasena. Siiski loodetakse tunda rõõmu enda sportlaskarjäärist, kuid olude sunnil tuleb valida kindlam suund, milleks on õppimine. Kõige enam peetakse tähtsaks kraadi olulisust, et leida töö (77 vastajat) ja samuti peetakse oluliseks ka kraadi omandamist, et saada seeläbi vastavad teadmised ja oskused (90 vastajat). Üliõpilassportlased on kindlad, et nad saavad kraadi õpingutes (76 vastajat). Sellest saab järeldada, et üliõpilassportlased peavad tähtsaks tuleviku kindlustamist ja selle tõttu ei peeta sporti ilmselt ka nii suureks prioriteediks. Koolis saadud teadmised on õpilaste hinnangul kasulikud ka väljaspool kooli: vastati, et neid teadmisi kasutatakse muudes valdkondades väljaspooli kooli (90 vastajat), kuna kooli kasutegurid ei piirdu ainult hariduse omandamise järgselt töö leidmisega. Küsimusele, kas ülikoolil on virtuaalsed tööriistad, et edendada topeltkarjääri, vastas 68 vastajat eitavalt, sest topeltkarjääri puudutavast infost ei olda teadlikud.

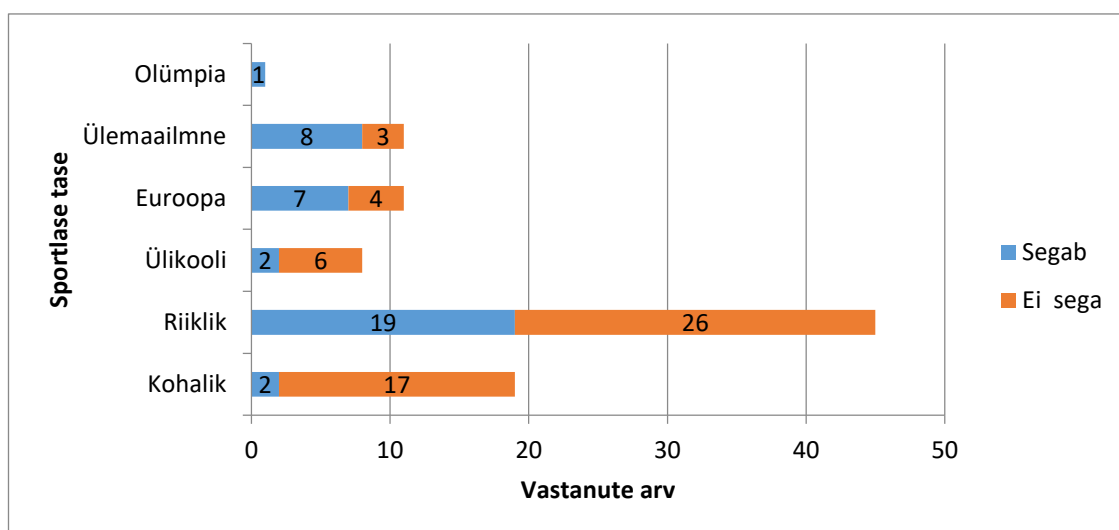
Järgnevas analüüsi osas tuuakse välja teise uurimusküsimusega seotud vastused üliõpilassportlaste topeltkarjääri parendamise kohta. Küsimuste tulemuste põhjal tuuakse välja, milline olukord valitseb üliõpilasspordis ja mis punktid on problemaatilisemad ja mis kasulikud, et enda topeltkarjääri parendada.

Joonis 17. Sportliku sooritus halvenemine õpingute tõttu sportimistaseme võrdluses (autori koostatud)

Õpingute olulisust on sportlased kinnitanud, kuid küsimuse puhul, kas õpingud võiksid olla segavaks faktoriks ka sportlikule sooritusele on välja toodud joonisel 17. Saab

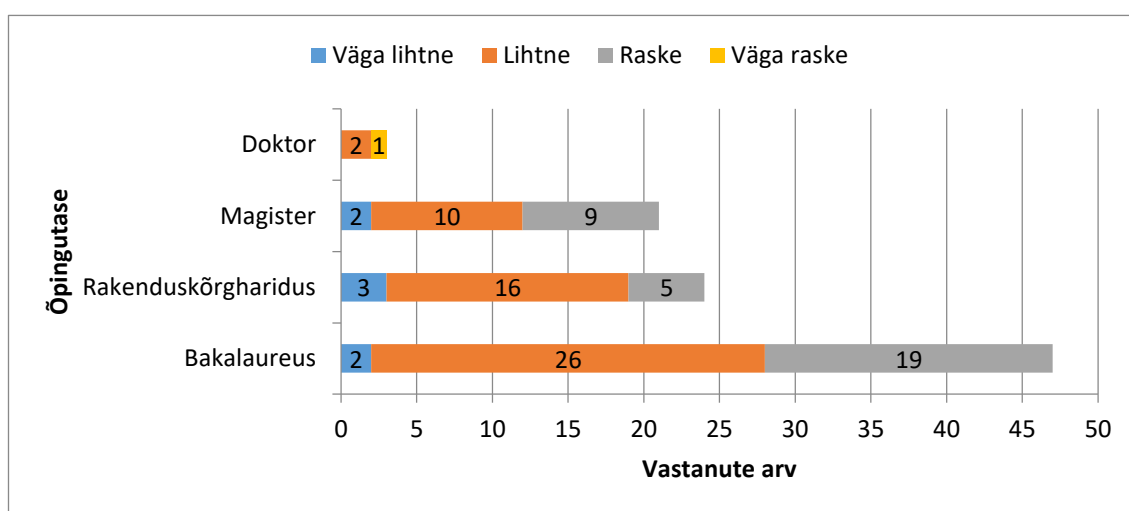
tõdeda, et kõige enam segavad õpingud just poolprofessionaalseid üliõpilassportlasi, keda esines ka üldkogumis kõige enam. Poolprofessionaalsetest sportlastest (51 vastajat) pidas üle veerandi (18 vastajat) õpinguid just segavaks faktoriks, sest sportlased, kes teenivad poole koormusega spordisaavutuste najal enda sissetuleku, peaksid saama rohkem aega keskenduda spordile, et nende sportlik sooritus ei oleks õpingutest segatud. Professionaalsel tasemel 8 sportlasel jaotub õpingute kasulikkus pooleks. Amatööri tasemel sportlaste jaotuvus on üsnagi võrdne, kuid üldjuhul ei ole õpingud neile segavaks faktoriks (22 vastajat), sest seda tehtakse hobi korras, siiski peab 14 vastajat õpinguid segavaks faktoriks nende sportlikule sooritusele - kuigi nende sportlikud saavutused ei ole nende tuluallikaks, peetakse sportlikke saavutusi siiski oluliseks. Eelnevalt küsiti üliõpilassportlastelt sportimistaseme põhiselt, kas nende õpingud segavad nende sportlikku sooritust (vt joonis 17 lk 42). Järgnevalt saab tuua joonise 18 põhjal välja, kas nende sportimine segab omakorda ka nende õpinguid selle piirkonna põhiselt, kus nad sportlaskarjääri kõige enam viljelevad.

Joonis 18. Õpitulemuste halvenemine sportimise tõttu sportlase taseme põhiselt (autori koostatud)

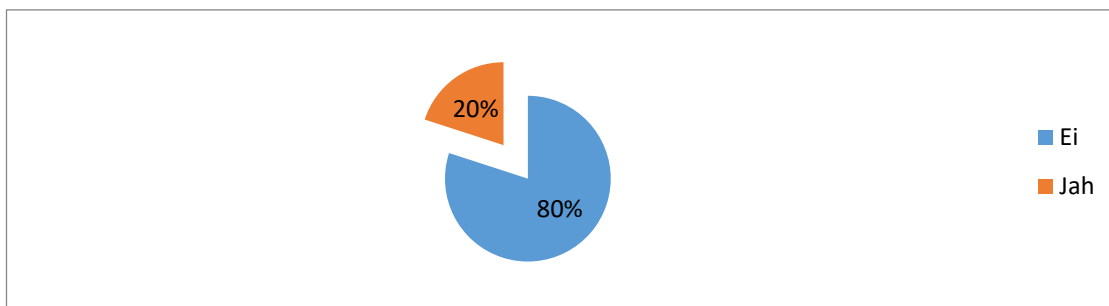
Kõige rohkem vastanuid esines riiklikus piirkonnas, kus oli 45 üliõpilassportlast. Sportimine segas 19 sportlast (riikliku taseme sportlaste koguhulgast peaaegu pool), mis on töö autorile üsnagi märkimisväärne. Kõige vähem segas sportimine õpinguid kohaliku taseme üliõpilassportlaste vastustes, milles 19 kohaliku taseme üliõpilassportlast oli valdavalt ühel meelel, et nende sportimine ei sega õpinguid (17

vastajat), sest selles piirkonnas sportimine ei tähenda kodumaast eemale minekut ja õpinguid saab jätkata normaalse õppekava alusel. Teiste sportlike piirkondade põhiselt sportimine pigem segas õpinguid ja nii saab tõdeda, et sportimise ja õpingute tasakaal on üliõpilassportlastel häiritud. Üliõpilassportlaste raskusaste sportimise sidumisel õpingutega (vt joonis 19) on jaotunud võrdselt raskeks ja lihtsaks, väga suuri erinevusi õpingutaseme poolest välja tuua ei saa, küll aga saab järeldada, et sportimise sidumine õpingutega nõuab siiski planeerimist ja teadlikku lähenemist.

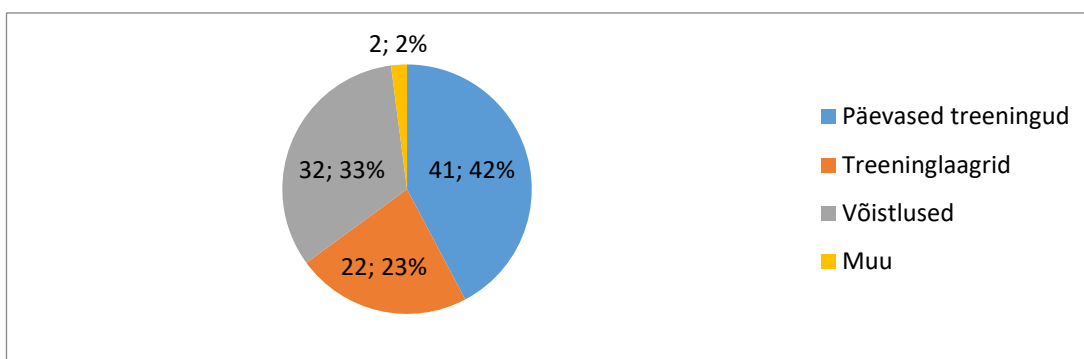
Joonis 19. Raskusastme hindamine sportimise sidumisel õpingutega õpingutaseme võrdluses (autori koostatud)

Kõige enam üliõpilassportlasi õpib bakalaureuse tasemel (47 vastajat), millest sõltuvalt saab välja tuua, et raskeks peab sportimise sidumist õpingutega 19 sportlast, 26 bakalaureusekraadi omandajatest peab nende sidumist lihtsaks. Esimesed aastad kõrgkoolis nõuavad suuremat pingutust ja seetõttu võib sportlaskarjäär soorituselt kannatada. Teistel omandatavatel kraadidel on kahe suuna sidumine üldjuhul lihtne ja vastajad ei pea sportimise ja õpingute sidumist raskeks. Üliõpilassportlaste teadlikkus nendega seonduvast akadeemilisest regulatsioonist, mis sätestab nende topelkarjäärialase teadmiste hulga, oli sarnane: kolmveerand vastajat 95-st tõdes, et nad pole sellest teadlikud, ja teadlikkuse puudumisel on talitatud ilma topelkarjäärialase infota.

Joonis 20. Üliõpilassportlaste teadlikkus üliõpilassportlastega seonduvast akadeemilisest regulatsioonist (autori koostatud)

Üliõpilassportlastel on palju keerulisi aspekte, mis takistavad nende õpingute sidumist sportimisega (vt joonis 21). Täpsemalt saavad üliõpilassportlased välja tuua, mis neid õpingute ja sportimise sidumisel kõige enam segab. Kõige enam segab üliõpilassportlasi just päevaste treeningute toimumine, mida ligikaudu pooled (41 vastajat) peavad üheks suurimaks segavaks faktoriks, sest statsionaarse õppe loengute toimumisajaks on hommikune ja päevane aeg, seetõttu on oluline ka paindlikuma õppekorralduse olemasolu.

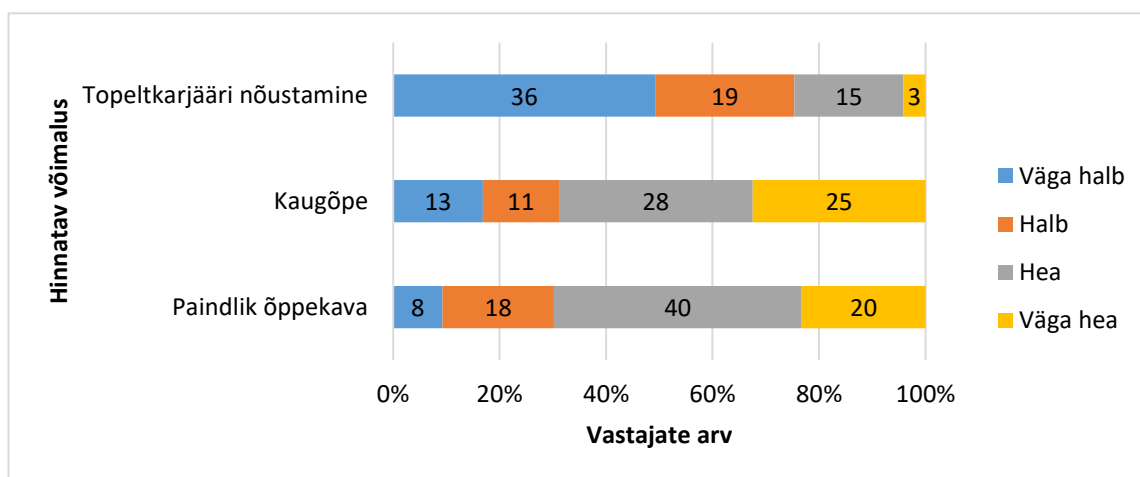

Joonis 21. Keerulised aspektid õpingute sidumisel sportimisega (autori koostatud)

Teiseks keeruliseks aspektiks on võistlused, millele on vastanud 32 üliõpilassportlast, keerulisust võivad tingida kauged sõidud võistlustele ja tihe võistlusperiood. Viimase suurima aspektina on välja toodud treeninglaagrid (22 vastajat), mis võivad kattuda just raskete õppeperioodidega ja eksamissessioonidega ning mille järelvastamine on keerukas ja milles möönduste tegemine ülikoolil keeruline.

Üliõpilassportlastel on palutud hinnata takistusi, mis segavad neil leida parimat tasakaalu sportlaskarjääri ja õpingute vahel (vt lisa 6). Suurimaks probleemiks peetakse

just seda, et ollakse tavaliselt väsinud, sellega nõustub täielikult 17 vastajat ja 38 vastajat pigem nõustub antud takistusega. Selliseid vastuseid on üle poole koguhulgast, mis on väga suur hulk. Ligi pooled vastajatest hindasid, et nende õppekorraldus pole piisavalt paindlik (40 vastajat). Paindlik õppekorraldus on tähtis enda õpingute järjel hoidmiseks ja selle kvaliteet määrab ka õpingute edukuse. Perekonnaga seonduvad takistused pole probleemiks, seda tõestab 64 vastajat. Töölalaste küsimuste puhul saab samuti tõdeda, et see pole suuremale osale üliõpilassportlastele sportlaskarjääri ja õpingute sidumisel takistuseks. 70 vastajat väitis, et tööl käimine ei sega treeninguid, ja 73 vastajat väitis, et tööl käimine ei sega õpinguid. Valdav hulk üliõpilassportlasi (37 vastajat) tõi välja, et nad ei suuda leida tasakaalu õpingute ja treenimise aja vahel, sest treeninguaegade määramine vajaks enam spordiklubide ja ülikoolide vahelist koostööd.

Joonis 22. Topeltkarjääri alaste teenuste ja võimaluste hinnang enda ülikoolis (autori koostatud)

Üliõpilassportlaste hinnang enda ülikoolis pakutavate võimaluste osas on varieeruv (vt. joonis 22). Antud küsimusele sai vastata valikuliselt. Topeltkarjääri nõustamist hinnatakse kõige kehvemalt, seda hindab 36 vastajat lausa väga halvaks ja 19 vastajat halvaks ning positiivselt hindab seda väga väike hulk. Antud võimaluse kehvast hinnangust järeldub, et ülikoolide õppekavades rakendatakse vähe topeltkarjäärialaseid teadmisi ja puudub toetus, mis hõlbustaks üliõpilassportlastel enda õpingute ja sportlaskarjääri sidumist. Kaugõpet hindab 53 vastajat positiivseks, kuid siiski vastajate

märgatav hulk (24 vastajat) hindab seda negatiivseks. Sarnaste tulemustega hinnatakse ka paindlikku õppekorraldust, milles erisused ei väljendu väga märgatavalt.

Üliõpilassportlaste seas läbiviidud ankeetküsitluste analüüsile tuginedes saab kokkuvõtvalt välja tuua palju problemaatilisi punkte. Suurimaks raskuseks on õpingute ja sportlaskarjääri ühitamine. Suurim toetus õpingutele tuleb perekonnalt, küll aga sooviks sportlased suuremat tuge õpingutele enda treenerilt. Samuti leidub sportlaskarjäärilt õpingutele ja vastupidi ülekanduvaid kasulikke aspekte. Üliõpilassportlased vajavad rohkem teadmisi topeltkarjääri kohta ja paremaid tingimusi sportlaskarjääri edukaks toimumiseks. Tuginedes uuringu tulemustele, toob töö autor välja järeldused ja ettepanekud, millega oleks võimalik parandada praegu üliõpilasspordis valitsevat keerukat olukorda.

2.4 ÜLIÕPILASSPORTLASTE TOPELTKARJÄÄRI UURINGU JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD

ESTPORTi mudeli baasil ülesehitatud küsimustik lubas keskenduda kõikidele erinevatele tahkudele, mida üliõpilassport endast kujutab. See, kumba aspekti üliõpilassportlane enda topeltkarjääris tähtsamaks peab, on individuaalne: esiplaanile on seatud kas õpingud või on selleks sportlaskarjäär või mõlemad korraga. Eelkõige on võimalik suurema valimi korral vastustest leida eripärad ja sarnasused, mis lubavad järeldustest lähtuvalt teha ettepanekuid Eesti Akadeemilisele Spordiliidule (EASL). Tulemustest võivad olla huvitatud omakorda ka Eesti Olümpiakomitee, ülikoolid, üliõpilassportlased, spordiklubid ja treenerid. Ettepanekute eesmärgiks on parandada üliõpilassportlaste olukorda. Autor leiab, et vähese rahastuse tagajärjel jäävad täitmata paljud tingimused, mis ei lase üliõpilassportlastel keskenduda täielikult sportlaskarjäärile ega ka õpingutele, mille tagajärjel hakkab kannatama üks üliõpilassportlase tegevussuundadest, millega võiks saada ka samaaegselt tegeleda, kuid kahjuks on riigipoolsete finantside jaotus kaootiline ja puudulik.

Uuringu tulemustest saab järeldada, et õppejõud ei jaga üliõpilastele piisavalt topeltkarjäärialaseid teadmisi. Vähesed teadmised topeltkarjäärist tekitavad õpingute ja sportlaskarjääri sidumisel probleeme, millega üliõpilassportlane ise ei pruugi hakkama

saada ja ta vajaks rohkem suunamist (Pato et al., 2017, lk 36). Sugugi kõik üliõpilassportlastega kokku puutuvad õppejõud ei pea vastutama vastava info jagamise eest, küll aga võiks kehakultuuri õppesuuna õppejõud omada vastavat pädevust. Samuti on ka topeltkarjäärialane nõustamine ülikoolides ebapiisav, see vajaks samuti vastavate õppejõudude koolitamist. Ettepanekuna kahele eelnevale järeldusele oleks luua eraldi töökoht topeltkarjääri nõustajale, kes saaks tegeleda üliõpilassportlaste nõustamisega ja viia üliõpilassportlased kurssi ajakohaste topeltkarjääri puudutava infoga. Topeltkarjäärialast infot võiks saada õpilane juba kesk- või kutsehariduse omandamise jooksul, et järgneval haridusastmel oleks paremad väljavaated hilisema topeltkarjääri edukaks toimimiseks. Teise ettepanekuna EOK-le oleks just koolides infot jagada, et noorsportlasi varakult keskhariduse omandamisel toetada ja jätkata seda ka kõrgkoolides. Antud ettepanekust võiks olla huvitatud EOK, EASL, haridusministeerium ja ülikoolid.

Valdav hulk vastanutest pidas enda õpingute sidumist sportlaskarjääriga raskeks. Vastustest saab järeldada, et üliõpilassportlastel oli keeruline enda õpinguid sportimisega siduda: suur väsimus ja ajapuudus ei lase keskenduda õppimisele. Üleväsimus on tingitud just ajanappusest, sest üliõpilassportlasel on raske ühildada päevaseid loenguid päevaste treeningute, võistluste ja treeninglaagritega. Sportlasel on keeruline olla samaaegselt tippvormis enda sportlaskarjääri jaoks ja edukas ka õpingutes. Samuti võib spordile pühendumine lõppeda koolist väljalangemisega ja kahe poole eduka sidumise jaoks oleks vaja lisaressursse (Gledhill 2016, lk 75). Ettepanekuteks oleks luua üliõpilassportlastele paindlikum õppekorraldus, millest lähtuvalt saab üliõpilassportlane tegeleda õpingute ja sportlaskarjääriga just siis, kui ülikoolis on toimumas raskem õppesessioon või eksamiperiood. Samuti tuleks kõne alla üliõpilassportlastele individuaalse õppekava loomine ja rakendamine. Antud ettepanek on suunatud haridusministeeriumitele ja ülikoolidele.

Üliõpilassportlase topeltkarjääri kulgemiseks on vajalik ka väliste faktorite toetus, ilma selleta on üliõpilassportlasel raskem toime tulla enda topeltkarjääri komponentide – sportimise ja õppimise – sidumisega (Freeman et al, 2014, lk 189). Suurimat toetust saadakse enda perekonnalt, küll aga on treenerite toetus nõrk. See nõuab treenerite

suuremat toetust hariduse omandamisele, et sportlane tunneks end enesekindlamalt sportides ja saaks seeläbi suurema enesekindlusega edendada enda sportlaskarjääri ega jätaks õpinguid tagaplaanile põhjusel, et treener ei toeta tema õpinguid. Ettepanekuks treeneritele, spordiklubidele ja EOK-le oleks läbi koolituste kaasata treenereid rohkem enda juhendatavate sportlaste hariduse toetamisse ja anda neile topeltkarjääri kohta infot.

Üliõpilassportlaste hinnang enda ülikoolis kasutatavatele õppevahenditele on üsnagi üksmeelne, kuid küsitluses väljatoodud õppevahendite hinnangu põhjal saab järeldada nii mõndagi. Positiivsena saab välja tuua palju kasutust leidnud Moodle, mida kasutavad ka paljud ülikoolid. Antud keskkonna suurimaks eeliseks on õppejõudude ja õpilaste omavahelise info jagamine ja seeläbi oleks võimalik jagada ja edastada ka topeltkarjäärialast infot, mida saaks kasutada tiheda õppegraafiku ja treeningute ajalisel seadmisel. Vähem kasutust leidsid Facebooki suhtlus ja eraviisilised vestlused. Facebooki eeliseks on kohesed vastused ja grupivestluste võimalus, mille põhjal saab edastada kiiret infot, ja samuti ka eraviisilised vestlused, mida pidevalt kasutades saab üliõpilassportlane enda problemaatiliste õpingute ja sportlaskarjääri puudutavate küsimustega pöörduda teda juhendava inimese poole. Seega võiks virtuaalsed õppevahendid hõlbustada topeltkarjääri edenemist veelgi enam. Ülikoolis kasutatavad õppevahendid leiavad topeltkarjäärialase info levitamises vähe kasutust, selle parandamine kergendaks suhtlust õppejõudude ja õpilaste vahel. Ettepanekuks oleks tööruumide loomine virtuaalsete õppevahendite abil, milles õppejõud saaksid aidata üliõpilassportlaste probleeme lahendada ja leida seeläbi parima kesktee, et tõhustada topeltkarjääri edenemist. Antud ettepanekust võiks olla huvitatud ülikoolid.

Suur hulk vastajaid leidis, et sportlaskarjäär mõjub positiivselt nende õpingutele, väiksem hulk pidas seda ka segavaks faktoriks. Üliõpilasspordi üks tähtsamaid eripärasid on leida kasulikke tegureid õpingute ja sportlaskarjääri ühitamises. Sportlaskarjääri kasulikkus tuleb küsitluses välja mitmel juhul, kahjuks leidub ka selliseid üliõpilassportlasi, kelle õpinguid sportimine segab, kuid sportlaskarjääri ja õpingute vaheliste kasulike seoste leidmiseks oleks üliõpilassportlastel vaja paremat abi välistest faktoritest. Seega on tekkinud vajadus teadlike nõustajate järele, kes

topeltkarjääri planeerida aitaksid. Üliõpilassportlased vajavad paremat suunamist ja teadlikkuse suurendamist õpingute ja sportimise ühitamisel ja sellest tulenevate probleemidega hakkama saamisel. Ettepanekuks oleks EASL-i poolt läbiviidavate topeltkarjäärialaste loengute läbiviimine spordiklubides ja ülikoolides ning seeläbi üliõpilassportlaste teadlikkuse suurendamine.

Ülikoolides pakutavad sportimise teenused ja võimalused, kui spordirajatiste olemasolu välja arvata, on kehvad ja vajaksid uuendamist. Muid sportlaskarjäärialased teenuseid ja võimalusi hinnati üldiselt heaks. Kui spordiklubid on huvitatud oma sportlaste käekäigust, peaks nad selliseid teenuseid juurde looma ja tekitama parimad võimalused sportlaskarjääri edendamiseks. Ettepanek spordiklubidele on luua paremad võimalused sportlaste treenimiseks ja seeläbi parandada ka sportimisest tulenevatele tagasilöökidele reageerimist.

Väga suur hulk vastajaid tõi välja, et neil puudub sportlaskarjääri nõustaja. On vastatud, et vajadus sellise nõustaja järele on olemas. Selline nõustamine on sportlasele kasulik tulemaks toime probleemidega, mis tekivad õpingute kõrvalt sporti tehes. Ettepanek spordiklubidele on toetada nende juures treenivate sportlaste karjääri neile sportlaskarjääri nõustajate teenuse võimaldamisega.

Topeltkarjääriga seotud üliõpilased on õpingute suhtes positiivselt meelestatud ja sooviksid neid lõpuni viia. Suur hulk vastajaid pidas oluliseks hariduse omandamist ja seejärel õpitud erialale tööle minekut. Samuti kasutatakse koolis saadud teadmisi väljaspool kooli muudes valdkondades (Subijana et al, 2015, lk 56). Kehvemate sportimistingimuste ja vähese rahastuse tõttu panustavad üliõpilassportlased esmalt haridusse ja sportimine jääb pigem tagaplaanile. Üliõpilassportlased hindavad head saavutust spordis kõrgemalt kui häid hindeid hariduses: sportlikult saavutatud positiivne emotsioon on suurema kaaluga kui õpingutest saadud emotsioon. Sellest võib järeldada, et üliõpilassportlane naudiks rohkem enda sportlikke saavutusi, kui tal oleks selleks paremad võimalused, ja sooviks rohkem keskenduda sportlaskarjäärile kui lihtsalt õpingutele. Tulemustest selgub, et üliõpilassportlase poolt õpingute esiplaanile seadmine ja sportimise tagaplaanile jätmine on tingitud viimase kehvematest tulevikuväljavaadetest. Seda süvendab ka ülikooli poolt pakutavate spordialaste teenuste

ja võimaluste puudulikkus - pigem paneb see üliõpilassportlasti pingutama hariduse saamise, mitte sportlaskarjääri jätkamise nimel. Ettepanek oleks ülikoolidele ja haridusministeeriumile luua üliõpilassportlastele suunatud programm, mis laseks keskenduda samaaegselt sportlaskarjäärile ja õpingutele, ilma et üliõpilassportlane peaks eelistama ühte suunda ja jätma teise unarusse. Samuti võiks kehakultuuri erialal rakendada rohkem ka sessioonõppe meetodit, mis võimaldab rohkem paindlikkust õpingute ja sportimise ühitamisel.

Üliõpilassportlased on pigem mitteteadlikud üliõpilassportlastele suunatud akadeemilisest regulatsioonist. Üliõpilassportlastele suunatud regulatsioon annaks võimaluse juba varajases õppestaadiumis viia end kurssi õpingute ja sportlaskarjääri eduka sidumisega (EU Guidelines, 2012, lk 16). Antud regulatsiooni rakendamine annaks toe ülikoolidele, spordiklubidele ja üliõpilassportlastele ühitamaks õpinguid ja sportlaskarjääri. Ettepanek ülikoolidele, spordiklubidele ja EASL-e on luua eeskiri üliõpilassportlastel, mis toetaks neid topeltkarjäärialaste teadmistega ning infoga, kuhu tuleks suunata rahalisi ressursse, et oleks rohkem perspektiivikaid sportlasi. Suur osa olümpial osalevatest sportlastest on üliõpilased ja nende toetamine vajaks täpsemat sätestamist. Eeskirja eesmärgiks oleks suunata üliõpilassportlast ühtlasemalt panustama õpingutesse ja sportimisse, et väheste vahendite tõttu ei jääks sportlaskarjäär ega õpingud tagaplaanile.

Üliõpilassportlaste elu raskendab topeltkarjäärialaste teadmiste puudumine ja nende vähene rakendamine. Topeltkarjäärialaste teadmiste levitamine on paljudes õppekavades keeruline, kuid kõige enam saaks üliõpilassportlast aidata just kehakultuuri erialal. Üliõpilassportlastele on oluline neid ümbritsevate väliste faktorite, nagu perekonna ja treeneri toetus, mis on oluline õpingute ja sportimise edukal sidumisel. Üliõpilassportlased peavad tähtsamaks siiski õpinguid ja seetõttu on topeltkarjääri edendamine pigem teisejärguline. Töö autorile tuli üllatusena, et üliõpilassportlastele oli olulisem siiski hariduse omandamine ja sportlaskarjääri edendamist peeti teisejärguliseks. Samaaegselt leiti sportimisest kasulikke külgi õpingutele, aga õpingud pigem segasid sportlaskarjääri. Antud uuring on pilootuuringuks, milles kaardistati üliõpilassportlaste hetkeolukorda Eestis.

Üliõpilasspordis esinevad probleemid vajaks edasist uurimist, sest topeltkarjäär on keeruline ja hõlmab endas paljude erinevate isikute ja spordiliitude tihedat koostööd.

KOKKUVÕTE

Topeltkarjääri viljelemine on muutunud tänapäeva ühiskonnas üha aktuaalsemaks, sellest tingituna on sportlaskarjääri ja õpingute liitmine järjest enam tähelepanu pälvinud topeltkarjääri osa. Eestis on varasemalt topeltkarjääri uuringu kirjutanud Tarmo Meresmaa ja keskkooliõpilaste näitel on topeltkarjäärialase töö koostanud Alis Laan. Antud töö keskendub kitsamalt üliõpilassportlastele. Eestis pole varasemalt üliõpilassportlaste topeltkarjäärile suunatud uuringut läbi viidud. Käesolev töö kaardistas üliõpilasspordis valitsevat hetkeolukorda ja uuringu tulemuste põhiselt tuuakse välja, mida üliõpilassportlane vajab enda topeltkarjääri toimiseks ja kuidas on seda võimalik tõhustada.

Lõputöö esimene peatükk ehk teoreetiline osa koostati erinevate teadusartiklite põhjal, mis on võetud erinevatest teaduslikest andmebaasidest. Teoreetilise osa algus käsitles spordi ja hariduse olulisust ühiskonnas. Sport on ühiskonnas väga olulisel kohal ja samuti võib spordist leida mitmeid kasulikke omadusi hariduse omandamiseks ja vastupidi. Erinevates kultuuriruumides on sportlaskarjääri edukus varieeruv, see sõltub riigi majanduslikust seisust ja spordi olulisusest ühiskonnas. Oluline on sportlasele ka selliste väliste faktorite mõju nagu pere ja treeneri toetus ning muude toetavate spordiliitude ja riigi omapoolne panus. Topeltkarjääri keeruka definitsiooni lahtiseletamiseks on töö autor kasutanud erinevaid mudeleid, et tuua välja erinevates riikides läbi viidud uuringuid ja näidata, milliseid aspekte on mõõdetud, et saada täpsem ülevaade topeltkarjääri olemusest. Üliõpilassportlaste topeltkarjääri eripärad on keerukad ja neis on nii negatiivseid kui ka positiivseid külgi. Negatiivsed küljed on õpingute ja sportimise sidumisel tekkivad komplikatsioonid, nagu suur väsimus, treeningute ja õppimisega seotud kitsaks surutud ajakavad, mis ei lase üheaegselt olla ülesannete kõrgusel ei õpingute ega ka sportlaskarjääri mõttes.

Lõputöö teine peatükk keskendus üliõpilassportlaste topeltkarjääri võimaluste uuringule Eestis. Üliõpilasspordis esineva problemaatika jaoks viidi läbi intervjuu Eesti Akadeemilises Spordiliidu presidendi Ants Veetõusmega, selgitamaks välja

üliõpilasspordis esinevad murekohad. Üliõpilasspordis valitseva hetkeolukorra kaardistamiseks koostati ankeetküsitlus, mis saadeti erinevate ülikoolide spordijuhtidele, kes omakorda edastasid ankeetküsitluse sihtgruppi kuuluvatele üliõpilassportlastele. Töö autor kirjeldas ning analüüsis uuringu tulemusi ja tõi välja järeldused, mille põhjal sai teha ettepanekuid tööst huvituvatele organisatsioonidele nagu EASL, EOK, haridusministeerium, spordiklubid ja samuti ka üliõpilassportlased ise. Üliõpilasspordi hetkeolukorra kaardistamise järgselt välja toodud ettepanekud võiksid olla abiks üliõpilassportlaste topeltkarjääri teadlikkuse suurendamisel ning seeläbi üldise olukorra parandamisel.

Eesti Akadeemilises Spordiliidus esineb palju probleeme, mis vajaksid suuremat tähelepanu ja tegelemist. Suurimaks probleemiks on rahastusest ära lõikamine ja samuti rahastuse kaootiline jaotamine. Üliõpilasspordi vähese finantseerimise tagajärjel pole võimalik üliõpilasspordis esinevaid murekohti leevendada. Samuti pole üliõpilassportlased teadlikud enda staatusest ja vähene teadlikkus topeltkarjääri eripäradest tekitab üliõpilassportlastele sportlaskarjääri järgselt negatiivseid tagajärgi – võib juhtuda, et ei omandata haridust ega ka töökogemust. Üliõpilassportlaste hulk on kasvutrendil, kuid see vajaks suurendamist, sest suurem osa maailmameistrivõistlusel ja olümpial osalevatest sportlastest on tulnud üliõpilasspordist.

Üliõpilassportlaste uuringust selgus, et suurimateks probleemideks on üliõpilassportlaste vähene teadlikkus topeltkarjäärist ja vastava info vähesest levikust ülikoolides ja spordiklubides. Valdav hulk pidas enda õpingute sidumist sportimisega raskeks ja see raskus oli tekkinud päevaste treeningute, treeninglaagrite ja võistluste tõttu, mis omakorda tekitas üliõpilassportlastes ka suurt väsimust, mis raskendas topeltkarjääri kvaliteedi stabiilsena püsimist. Üliõpilassportlased saavad palju toetust õppimiseks perekonnalt, kuid valdav hulk treenereid ei toeta oma käe all treenivate sportlaste õpinguid. Ülikoolis kasutatakse palju virtuaalsed õppevahendeid, nagu näiteks Moodle, sotsiaalvõrgustikest on populaarseim Facebook ja samuti kasutatakse ka eraviisilisi vestlusi. Sportlaskarjäärist leitakse ka kasulikke külgi õpingute toetuseks, kuid õpingud pigem segavad sportlikku sooritust. Üliõpilassportlased pole enamasti teadlikud neile suunatud akadeemilisest regulatsioonist ja samuti pole neil võimalik

kasutada sportlaskarjääri nõustaja teenust, kuigi vajalikkus selle järele on suur. Sportimisvõimalused on valdaval hulgal üliõpilassportlastel olemas, kuid paljude vastajate jaoks oli need võimalused ja teenused kasinad. Kõige tähtsamaks peavad üliõpilassportlased hariduse omandamist ja seetõttu on topelkarjääri edendamise kvaliteet madal. Hariduse olulisus on ilmselt tingitud faktist, et sportlaskarjääri edendamises ei tunta kindlust ja hariduse omandamine annab kindlama tulevikuväljavaate.

Antud lõputöö täitis oma eesmärgi, kuna üliõpilassportlaste topelkarjääri hetkeolukorda pole varasemalt Eestis kaardistatud ja sellega selgusid Eesti üliõpilasspordis esinevad probleemid. Lõputöö uuringus välja toodud ettepanekute põhjal pakub töö autor välja võimalusi EASL-ile, EOK-le, haridusministeeriumile, ülikoolidele, spordiklubidele ja üliõpilassportlastele. Üliõpilassportlaste topelkarjääri olukorra parandamiseks tuleks õppekorraldust paindlikumaks muuta, luua individuaalsed õppekavad, korraldada koolitusi spordiklubides ja ülikoolides. Samuti tuleks tõsta üliõpilassportlaste ja neid ümbritsevate inimeste teadlikkust. Topelkarjäärialaste teadmistega nõustaja töökoha tekitamine looks samuti paremad eeldused üliõpilassportlaste õpingute ja sportlaskarjääri edukaks lõimimiseks.

Üliõpilassport on hetkel populaarsust kogumas, kuid selle valdkonna komplekssus ja kaardistamise järgselt selgunud probleemid vajaksid edasist lähemat uurimist, alates rahastusest kuni õpingute ja sportlaskarjääri sidumise ning üliõpilassportlastega seonduva infoni. Antud lõputöö oli pilootuuring ja järgnevate uuringute läbiviimine oleks vajalik, et toetada Eesti üliõpilassportlaste käekäiku ja leida võimalusi, kuidas hetkeolukorda paremaks muuta.

VIIDATUD ALLIKAD

Athlete, n.d. In Vocabulary.com Dictionary. Retrieved from <https://www.vocabulary.com/dictionary/athlete>

Baron-Thiene, A. & Alfermann, D. (2015). Personal characteristics as predictors for dual career dropout versus continuation - A prospective study of adolescent athletes from German elite sport schools. *Psychology of Sport and Exercise* 21, pp 42 -49.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.psychsport.2015.04.006>

Borggreffe, C., Klaus, C. 2012 “Dual Careers”: The Structural Coupling of Elite Sport and School Exemplified by the German Verbundsysteme. *European Journal for Sport and Society* 9(1-2), pp 57 - 80.
<https://doi.org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1080/16138171.2012.11687889>

Burja, C. & Burja, V. (2013). Education’s Contribution to Sustainable Economic Growth in Romania. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 81, pp 147 – 151.
[10.1016/j.sbspro.2013.06.403](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.06.403)

Cabrita, T. M., Rosado, A. B., Leite, T. O., Serpa, S. O., Paulo Malico Sousa, P. M. The Relationship Between Athletic Identity and Career Decisions in Athletes. *Journal of Applied Sport Psychology* 26(4), pp 471-481.
[10.1080/10413200.2014.931312](https://doi.org/10.1080/10413200.2014.931312)

Corrado, L., C, Guidotti, F., Goncalves, C.E., Moreira, L, Mojca, Topic, M.D, Bellardini, H, Tonkonogi, M, Colin, A, Capranica, L. (2014). Motivation towards dual career of European student-athletes. *European Journal of Sport Science*, 15(2), pp 151-160.
[10.1080/17461391.2014.940557](https://doi.org/10.1080/17461391.2014.940557)

Corrado, L., Tessitore, A., Capranica, L., Rauter, R., Topic, M.D. (2012). Motivation for a dual-career: italian and slovenian student athletes. *Kinesiology Slovenica* 18(3), pp 47 – 56.

Cosh, S., Crabb, S., Tully, P.J. (2015). A champion out of the pool? A discursive exploration of two Australian Olympic swimmers' transition from elite sport to retirement. *Psychology of Sport and Exercise* 19, pp 33 – 41.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.psychsport.2015.02.006>

Cozijnsen, R, Stevens, N.L., Tilburg, T, G. (2013). The trend in sport participation among Dutch retirees, 1983 - 2007. *Ageing and Society* 33, pp 698 – 719.
0.1017/S0144686X12000189

Curran, C. (2015). Post-playing careers of Irish-born footballers in England, 1945–2010. *Sport in Society* 18(10), pp 1273 – 1286.
10.1080/17430437.2015.1042970

Daniela Mihaela Neamtu, D, M. (2015). Education, the economic development pillar. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, pp 413 – 420.
10.1016/j.sbspro.2015.02.138

DiClemente, C. C., Prochaska, J. O., Gibertini, M. (1985). Self-efficacy and the stages of self-change of smoking. *Cognitive Therapy and Research* 9, pp 181 – 200.

EU Expert Group Education & Training in Sport. (2012). EU Guidelines on Dual Careers of Athletes Recommended Policy Actions in Support of Dual Careers in High-Performance Sport.

Fernandez, A., Stephan, Y., Fouquereau, E. (2006). Assessing reasons for sports career termination: Development of the Athletes' Retirement Decision Inventory (ARDI). *Psychology of Sport and Exercise* 7, pp 407 – 421.
10.1016/j.psychsport.2005.11.001

Freeman, P., Coffee, P., Moll, T., Rees, T., Sammy. N. (2014). The ARSQ: The Athletes' Received Support Questionnaire. *Journal of Sport & Exercise Psychology* 36, pp 189 – 202.

<http://dx.doi.org/10.1123/jsep.2013-0080>

Fryklund, S. (2012). Swedish Student-Athletes' Within-Career Transitions. Malmö University

Huang, C-J., Chou, C-C. (2016). College experiences and career barriers among semi-professional student-athletes. The influences of athletic identity and career self-efficacy. *Career Development International* 21, pp. 571 – 586.

<http://dx.doi.org/10.1108/CDI-09-2015-0127>

Kadlcik, J, Flemr, L. (2008). Athletic career termination model in the Czech Republic. *International review for the sociology of sport* 43(3), pp 251 – 269.

10.1177/1012690208098544

Kuettel, A.,Boyle, E., Schmid, J. (2016). Factors contributing to the quality of the transition out of elite sports in Swiss, Danish, and Polish athletes. *Psychology of Sport and Exercise* 29, pp 27 – 39.

<http://dx.doi.org/10.1016/j.psychsport.2016.11.008>

Laan, A. (2018). Keskkooliõpilaste topeltkarjääri väljakutsed eesti kergejõustiklaste näitel. (Lõputöö). TÜ Pärnu kolledž, Pärnu.

Lally, P. (2005). Identity and athletic retirement: A prospective study. *Psychology of Sport and Exercise* 8, pp 85 – 99.

10.1016/j.psychsport.2006.03.003

Loko. J. (1996) *Sporditeooria*. Tartu Ülikool. Tartu.

Mercana, M., & Sezerb, S. (2014). The effect of education expenditure on economic growth: The case of Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 109, pp 925 – 930.

10.1016/j.sbspro.2013.12.565

Meresmaa, T. (2016). *Olümpiamängudel osalenud Eesti tippsportlaste karjääri toetamine pärast tippsportdiga lõpetamist*. (Lõputöö). TÜ Pärnu kolledž, Pärnu.

Moesch, K, Mayer, C, Elbe, A-M. (2012). Reasons for Career Termination in Danish Elite Athletes: Investigating Gender Differences and the Time-point as Potential Correlates. *Sport Science Review* 21, pp 49 – 68.
10.2478/v10237-012-0018-2

Morris, R, Tod, D, Oliver, E. (2014). An Analysis of Organizational Structure and Transition Outcomes in the Youth-to-Senior Professional Soccer Transition. *Journal of Applied Sport Psychology* 27(2), pp 216 – 234.
<http://dx.doi.org/10.1080/10413200.2014.980015>

Oler, M.J., Mainous, A. G., Martin, C. A., Richardson, E, Haney, A., Wilson. D., Adams, T. 1994. Depression, suicidal ideation, and substance use among adolescents. Are athletes at less risk? (PMID:7987512) 3(9), pp 781-785.

Park, S., Tod, D., Lavalley, D. (2012). Exploring the retirement from sport decision-making process basedon the transtheoretical model. *Psychology of Sport and Exercise* 13, pp 444 – 453.
10.1016/j.psychsport.2012.02.003

Pato, A.S., Isidori, E., Calderón, A., Brunton, J. (2017). *An Innovative European sports tutorship model of the dual career of student-athletes*. UCAM Catholic University of Murcia.
10.5281/zenodo.581806

Puusepp, L. (2014). Sportlaste topeltkarjäär. *Liikumine ja sport nr. 8*, lk 40–45.

Ristolainen, L, Kettunen, J.A, Kujala, U.M, Heinonen, A. (2011). Sport injuries as the main cause of sport career termination among Finnish top-level athletes. *European*

Journal of Sport Science 12(3), pp 274 – 282.
<http://dx.doi.org/10.1080/17461391.2011.566365>

Ryba, T. V., Stambulova, N., Selänne, H., Aunola, K., Nurmi, J. E. (2017). “Sport has always been first for me” but “all my free time is spent doing homework”: Dual career styles in late adolescence. *Psychology of Sport and Exercise* 33, pp 131–140.
<https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2017.08.011>

Schlossberg, N.K. 1981 A Model for Analysing Human Adaptation to Transition. *The Conseling Psychologist* 9, pp 2 – 18.

Stambulova, N, B. (2015). Dual career development and transitions. *Psychology of Sport and Exercise* 21, pp 1 – 3.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.psychsport.2015.05.003>

Stambulova, N., Alfermann, D., Statler, T., Côté, J. (2009). ISSP Position Stand: Career Development and Transitions of Athletes. *International journal of sport and exercise psychology* 7(4), 395-412.
<https://doi.org/10.1080/1612197X.2009.9671916>

Stambulova, N.B. (2003). *Symptoms of a Crisis-transition: A Grounded Theory Study by N. Hassmen*. Svensk Idrottspsykologisk Förening, pp 97–109.

Stankovich, C.E., Meeker, D, J., Henderson, J, L. (2001). The Positive Transitions Model for Sport Retirement. *Journal of College Counseling* 4(1), 81 – 84.
<https://doi.org/10.1002/j.2161-1882.2001.tb00186.x>

Stephan, Y. (2010). Repercussions of Transition Out of Elite Sport on Subjective Well-Being: A One-Year Study. *Journal of Applied Sport Psychology* 15(4), pp 354 - 371.
10.1080/714044202

Student, In oxforddictionaries.com. Dictionary. Retrieved from <https://en.oxforddictionaries.com/definition/student> living dictionaries.

Subijana, C.L., Barriopedro, M., Conde, E. (2015). Supporting dual career in Spain: Elite athletes' barriers to study. *Psychology of Sport and Exercise* 21, pp 57 – 64.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.psychsport.2015.04.012>

Taylor, J., Ogilvie, B.C. (1994). A Conceptual Model of Adaptation to Retirement among Athletes. *Journal of Applied Sport Psychology* 6, pp 1 – 20.
<https://doi.org/10.1080/10413209408406462>

Taylor, J., Ogilvie, B.C. (2001). Career Transition among Elite Athletes: Is There Life after Sports? Vol. 4. pp. 480 – 96.

Tekavc, J., Wylleman, P., Erpic, S.C. (2015). Perceptions of dual career development among elite level swimmers. *Psychology of Sport and Exercise* 21, pp 27 – 41.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.psychsport.2015.03.002>

Tshube, T. 2014. The Role Of the Entourage On Elite Athletes Development And Post-Sport Career Preparation. Michigan State University.

Wylleman, P. & Alfermann, D. & Lavalley, D. (2004). Career transitions in sport: European perspectives. *Psychology of Sport and Exercise* 5, pp 7–20.

Wylleman, P., Reints, A., De Knop, P.(2013). A developmental and holistic perspective on the athletic career. *Abstracts of the ISSP 13th World Congress of Sport Psychology*, pp 4 – 32.

Õunapuu, L., (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

LISAD

LISA 1. ANKEETKÜSIMUSTIK

Tere!

Olen Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži ettevõtluse ja projektijuhtimise 3. kursuse üliõpilane. Viin läbi enda lõputööd teemal "Üliõpilassportlaste topeltkarjääri võimalused Eesti näitel". Minu lõputöö eesmärgiks on välja selgitada Eesti üliõpilasspordi puudujäägid ja võimalused. Oleksin ülimalt tänulik, kui leiaksite umbes 15 minutit aega, et vastata järgnevatele küsimustele. Küsimustik on neljaosaline, millest igaüks keskendub topeltkarjääri erinevale tahule, mis on seotud üliõpilasspordiga. Küsitlus on anonüümne ning tulemusi kasutatakse vaid üldistatud kujul.

Ette tänades

Even Aruoja

Sotsiaal-demograafilised küsimused

1) Sugu*

Naine

Mees

2) Vanus: _____ *

3) Perekondlik seis*

Vallaline

Abielus

Lahus

Lahutatud

4) Kas Teil on lapsi?*

Jah

Ei

5) Millisel spordialal võistlete? _____ *

6) Millisel sporditasemel võistlete?*

Kohalikul tasemel

Riiklikul tasemel

Ülikooli tasemel

Euroopa tasemel

Ülemaailmsel tasemel

Olümpial

7) Kuidas Te ennast liigitate?*

Amatöör

Pool-professionaal

Professionaal

8) Mis tasemel Te enda spordikarjääris olete?*

Algstaadiumis (Vähem kui viis aastat tipptasemel)

Kõrgtasemel (Viis aastat või kauem tipptasemel)

9) Mida Te õpite?*

Rakenduskõrgharidus

Bakalaureus

Magister

Doktor

10) Kas Te saate stipendiumi?*

Jah, täis stipendium

Jah, osaline stipendium

Ei, õpin tasuta

Ei saa mingit toetust

11) Kui vastasite eelmisele küsimusele jah, siis mis summas Te stipendiumit saate?

12) Kui jah, siis milline asutus Teid rahastab?

Minu ülikool

Riik

Olümpiakomitee

Muu institutsioon:_____

13) Kus Te treenite?*

Ülikooli asutuses

Mujal asutuses (Kus?)_____

14) Kas Te töötate?*

Ei

Jaa

15) Kui vastasite eelmisele küsimusele jah, siis täpsustage mis valdkonnas täpsemalt töötate ja mitu tundi nädalas?

Topeltkarjäär

16) Miks Te valisite ülikoolis õppimise?*(Mitu valikuvõimalust)

Et suurendada enda tööle asumise võimalusi

Sest ma naudin õppimist ja tahan ennast harida

Sotsiaalseerumise pärast

Ülikooli kogemuse pärast

Muu:_____

17) Kas õpingud segavad Teie sportlikku sooritust?*

Jah

Ei

18) Kui vastasite eelmisele küsimusele jah, siis täpsustage, miks segab õppimine Teie sportimist?

19) Kas Teie sportimine segab Teie õpinguid?*

Jah

Ei

20) Kui vastasite eelmisele küsimusele jah, siis täpsustage, miks segab sportimine Teie õpinguid?

21) Kummaks Te end peate?*

Õppiv sportlane

Sportiv õpilane

23) Mis on Teie jaoks kõige tähtsam?*

Õpingud

Sportlaskarjäär

24) Mis on raskusaste kohanemaks sportimine õpingutega?*

Väga lihtne

Lihtne

Raske

Väga raske

25) Kuidas hindate neid teenuseid ja võimalusi topeltkarjääri suhtes enda ülikoolis?*

Hinnake: 1= Väga halb, 2= Halb, 3= Hea, 4= väga hea

Paindlik õppekorraldus 1-2-3-4

Kaugõpe 1-2-3-4

Topeltkarjääri nõustamine 1-2-3-4

Akadeemiline elu

26) Mis on Teie ootused enda õppetöö lõpus?*

Edasi õppida

Eriala töö enda valdkonnas

Sportlaskarjäär

Õppetöö järgne töötamine

Muu: _____

27) Kas Teil on enda treeneri toetus õppimise jaoks?*

Jah

Ei

28) Kas Teil on enda pere toetus õppimise jaoks?*

Jah

Ei

29) Mis on takistused saavutamaks parimat tasakaalu sportlaskarjääri ja õpingute vahel?*

Hinnake: 1=Ei nõustu, 2=pigem ei nõustu, 3=pigem nõustun, 4=nõus

Ülikool on kaugel minu kodust 1-2-3-4

Ülikool on kaugel minu treeningpaigast 1-2-3-4

Ma ei suuda leida tasakaalu õpingute ja treenimise aja vahel 1-2-3-4

Mu praegune töö ei luba mul piisavalt õppida 1-2-3-4

Mu praegune töö ei luba mul piisavalt trennida 1-2-3-4

Ma pean hoolitsema oma pere eest 1-2-3-4

Ma olen tavaliselt väsinud 1-2-3-4

Ma jään õpingutes maha 1-2-3-4

Ma kaotan kursakaaslastega läheduse 1-2-3-4

Hariduse hind on kõrge 1-2-3-4

Mul ei ole piisavat ülikooli toetust 1-2-3-4

Õppekavad pole piisavalt paindlikud 1-2-3-4

Treeningukavad pole piisavalt paindlikud 1-2-3-4

30) Kes toetab Teid parima tasakaalu saavutamises sportlaskarjääri ja õpingute vahel?* (Mitu valikuvõimalust)

Pere

Treener

Sõbrad

Õppejõud

Eakaaslased

Ülikooli spordinõustamise teenus

Muu: _____

31) Kas Teie õppejõud kaasavad õppimisse ja õpetamisse strateegiaid, mis võimaldavad topeltkarjääri spordis?*

Jah

Ei

32) Kui vastasite eelmisele küsimusele jah, siis mil moel kaasab õppejõud õpingutesse topeltkarjääri?

33) Kui kaua kestavad Teie praegused õpingud?*

2 aastat

3 aastat

4 aastat

5 aastat

Muu: _____

34) Kui palju tunde veedad ühes nädalas: loengutes olemisele lisaõppimisele?

35) Kas Te teate riigi või ümberkaudset seadusandlust seoses eliitsportlastega?*

Jah

Ei

36) Kas Te teate akadeemilist regulatsiooni enda ülikoolis, mis on seotud üliõpilassportlastega?*

Jah

Ei

37) Valige 1=Ei nõustu, 2=pigem ei nõustu, 3=pigem nõustun, 4=nõus*

Ülikoolil on virtuaalsed tööriistad, et edendada topeltkarjääri 1-2-3-4

Mulle on tähtis, et ma õpiks, mida mulle õpingutes õpetatakse 1-2-3-4

Olen valmis investeerima enda aega, et saada suurepäraseid hindeid 1-2-3-4

Ma olen võimeline kasutama enda teadmisi, mis on kogutud õpingutes, väljaspool kooli erinevates valdkondades 1-2-3-4

Ma saan rohkem rahulolu headest hinnetest, pigem kui heast sooritusest sportlasena 1-2-3-4

Mul on kõhklusi enda võimetes, kõrgete hinnete saamises oma õpingutes 1-2-3-4

Ma olen kindel, et ma saan enda kraadi õpingutes 1-2-3-4

Mul ei ole tähtis saada teistest õpilastest paremaid hindeid 1-2-3-4

Suurem osa minu õppeainete sisust on huvitav 1-2-3-4

Kraadi saamine on peamine põhjus, miks ma õpin ülikoolis 1-2-3-4

Parima hinde saamiseks palju vaeva näha pole mõtet 1-2-3-4

Akadeemilises keskkonnas leian üha enam raskusi keerulisemate ülesannetega hakkama saamisel 1-2-3-4

Õpingud on tähtsad, et omandada teadmised ja oskused 1-2-3-4

Kraadi omandamine on tähtis minu teadmiste rikastamisel 1-2-3-4

On tähtis saada kätte enda kraad, mis aitab mul leida töö 1-2-3-4

Spordi elu

38) Mitu korda nädalas treenite?*

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Muu: _____

39) Kui palju tunde nädalas te treenite?*

Vähem kui 5

5 kuni 10

11 kuni 15

16 kuni 20

Rohkem kui 20

40) Kas Teie sportlaskarjäär aitab kaasa Teie õpingutele?*

1=Ei nõustu, 2=pigem ei nõustu, 3=pigem nõustun, 4=nõus

41) Kas Teie akadeemiline pühendumus segab Teie treeninguid?*

1=Ei nõustu, 2=pigem ei nõustu, 3=pigem nõustun, 4=nõus

42) Kas teie ülikool pakub vastavaid teenuseid/võimalusi?*

Teenust/võimalust	Jah, aga ei kasuta teenust/võimalust	Jah ja kasutan teenust/võimalust	Ei
Toitumisspetsialist			
Füsioloog			
Spordiarst			
Füsioterapeut			
Tulemuslikkuse hindamine			
Spordipsühholoog			
Spordi rajatised			

43) Kui Teie ülikool pakub eelnevalt toodud küsimuses olnud teenust/võimalust, siis kuidas hindate vastavalt kasutusele kvaliteeti?

Hinda seda: 1=madal kvaliteet kuni 4= hea kvaliteet

Teenust/võimalust	1-2-3-4
Toitumisspetsialist	
Füsioloog	
Spordiarst	
Füsioterapeut	

Tulemuslikkuse hindamine	
Spordipsühholoog	
Spordi rajatised	

44) Mis õpetamise tööriistu Te tavaliselt kasutate? *

Märkida 1= ei kasuta üldse, 2=pigem ei kasuta, 3=pigem kasutan ja 4= kasutan sageli

Virtuaalne ülikoolilinnak (Moodle) 1-2-3-4

Foorumid 1-2-3-4

Eraviisilised vestlused 1-2-3-4

Videokonverentsid/Skype 1-2-3-4

Facebook 1-2-3-4

Twitter 1-2-3-4

45) Mis on kõige raskem aspekt, mida on keeruline kooskõlla viia enda õpingutega?*

Päevased treeningud

Treeninglaagrid

Võistlused

Muu: _____

46) Mis on Teie ootused peale sportlaskarjääri lõppu?*

Olla edaspidi seotud spordiga

Töötada valdkonnas, mida õppisin

Elada säästude pealt

Muu: _____

47) Kas Teie koolil on sportlaskarjääri nõustaja?*

Jaa

Ei

48) Kui vastasite eelmisele küsimusele ei, kas näeksite sportlaskarjääri nõustaja vajalikkust?

Jaa

Ei

(Tärniga tähistatud küsimused on kohustulikud)

LISA 2. INTERVJU KÜSIMUSED EASL-I PRESIDENDILE ANTS VEETÕUSMELE

Kes on üliõpilassportlane?

Mis õigusi omab üliõpilassportlaste suhtes EASL?

Mis on EASL-i põhikohustused?

Kas EASL reguleerib üliõpilassportlaste rahastust?

Kas Eestis on üliõpilassportlastele viimastel aastatel rohkem tähelepanu pööratud(konverentsid, seminarid, rahastus jne)?

Kas EASL-il on eelnevalt loodud mingi juhtkiri või on olemas mingi kindel eeskiri üliõpilassportlaste jaoks?

Kellega teeb EASL veel lisaks ülikoolidele koostööd?

Kas üliõpilassportlased kes on lõpetanud edukalt enda koolitee, aga jätkavad oma sportlaskarjääri - kas vastavate sportlastega lõpetatakse koostöö?

Kuidas toetab EASL üliõpilassportlasi?

Keda loetakse EASL-i liikmeteks?

Kas üliõpilassportlased/treenerid on avaldanud vastavat soovi, et neile loodaks toetusprogramm?

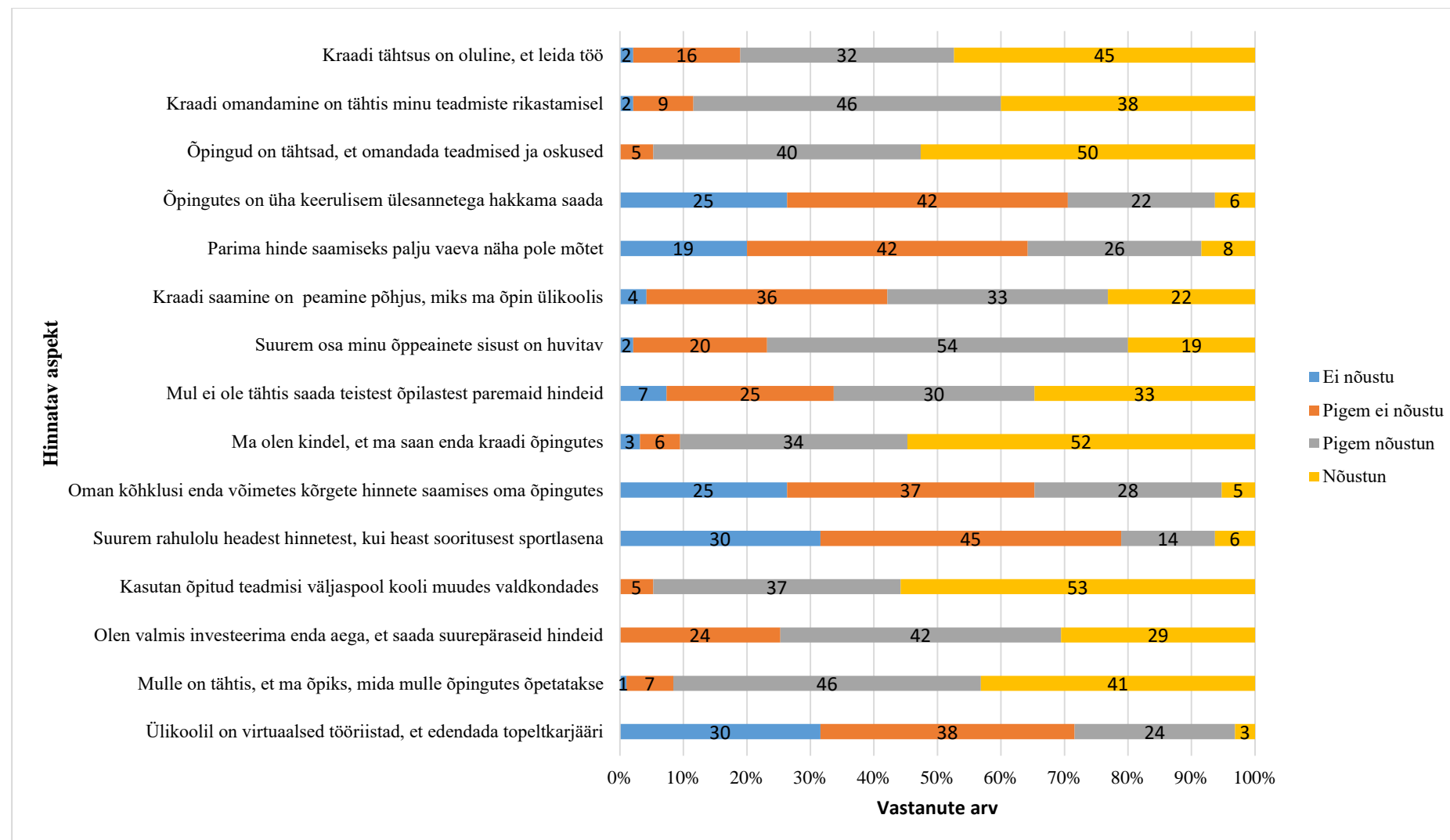
Milliseid probleeme (majanduslikud, ajapuudus, hariduse omandamisega seotud jne) näete seoses üliõpilassportlastega? Palun kommenteerige. Mis on üliõpilassportlaste temaatika suhtes problemaatiline?

Kas üliõpilassportlaste arv on viimasel kolmel aastal vähenenud või suurenenud? Palun tooge välja konkreetsed arvud/protsendid.

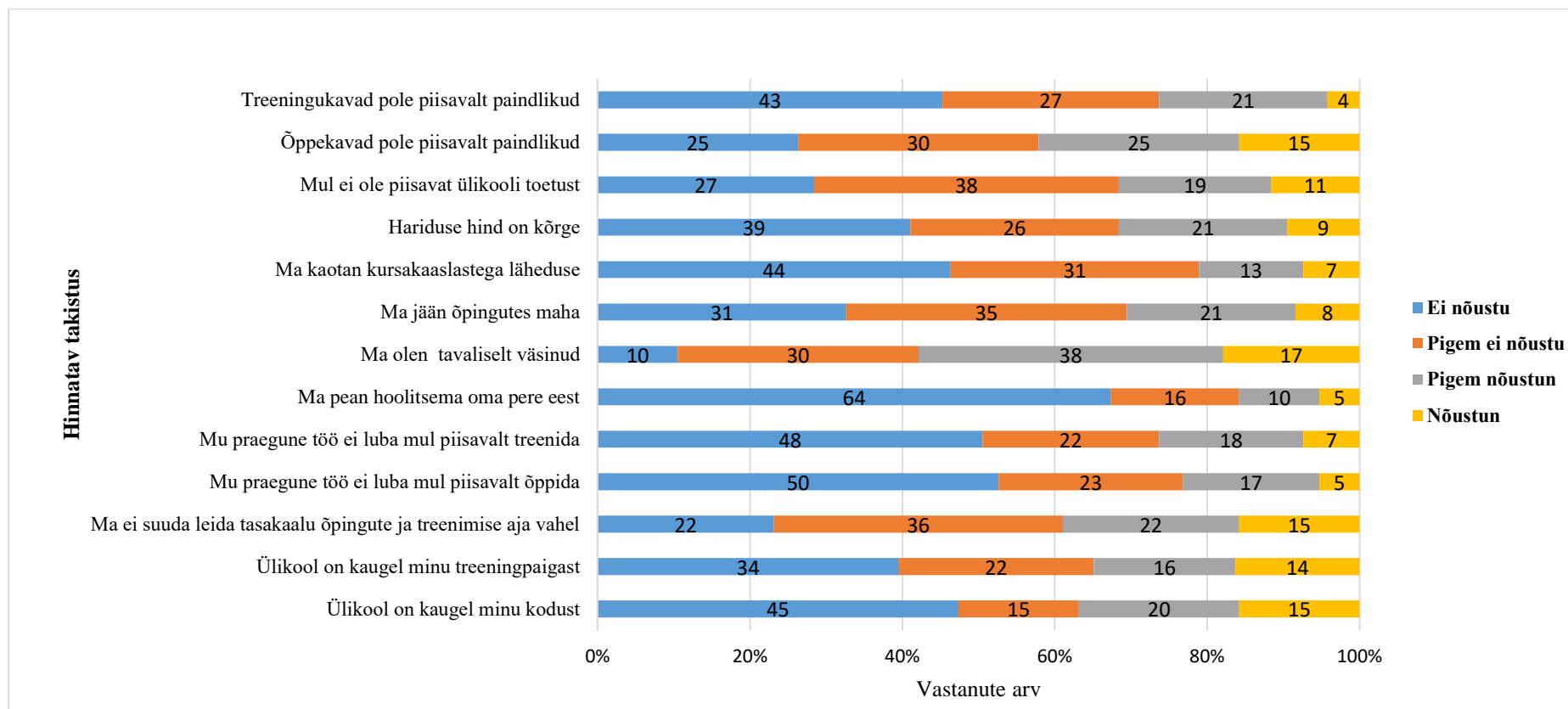
LISA 3. SPORDIALALINE JAOTUS VALIMI PÕHJAL

Spordiala	Hulk
Jalgpall	17
Kergejõustik	14
Võrkpall	10
Korvpall	6
Murdmaasuusatamine	5
Sulgpall	4
Kesk- ja pikamaajooks	4
Lauatennis	3
Triatlon	3
Judo	3
Sõudmine	3
Ei võistle	2
Jäähoki	2
Jõutõstmine	2
Jalgrattasport	2
Käsipall	2
Motokross	1
Freestyle suusatamine	1
Maastikuratas	1
Laskesuusatamine	1
Futsal	1
Kümnevõistlus	1
Vibusport	1
Ratsasport-takistussõit	1
Iluvõimlemine	1
Sportvõimlemine	1
Saalihoki	1
Sportlik vabavõitlus (MMA)	1
Kickboxing	1
Kokku	95

LISA 4. HINNANG TOPELTKARJÄÄRILE

LISA 5. TAKISTUSED SAAVUTAMAKS PARIMAT TASAKAALU SPORTLASKARJÄÄRI JA ÕPINGUTE VAHEL

SUMMARY

DUAL CAREER OPPURTUNITES FOR STUDENT-ATHLETES ON THE EXAMPLE OF ESTONIA

Even Aruoja

The objective of this thesis was to propose improvmenents for the Estonian Academic Sports Federation to improve the student-athletes condition in Estonia. This topic is important and due to this the research problem of this work is to find ways to improve student-athletes' coping with dual career in Estonia. As a result, the aim of the thesis is to map the current situation of the dual-career of student athletes and make suggestions to Estonian Academic Sports Federation, Estonian Olympic Committee, the Ministry of Education and universities to improve their ability to cope with the situation in dual-career career of student athletes.

The theoretical part, was compiled on the basis of various scientific articles taken from different scientific databases. The beginning of the theoretical part dealt with the importance of sport and education in society. Sport plays a very important role in society, and sport can also find many useful features for education and vice versa. The success of sports career in different cultural spaces varies, depending on the state of the economy and the importance of sport in society. The influence of external factors such as family and coach support and the contribution of other supporting sports federations and the state is also important to the athlete. To break down the complex definition of dual careers, the author has used different models to highlight the research carried out in different countries and to show which aspects have been measured in order to gain a more accurate overview of the nature of double careers. The peculiarities of the double career of student athletes are complex and have both negative and positive aspects.

The second chapter of the thesis focused on the study of dual career opportunities for student athletes in Estonia. An interview with Ants Veetõmus, President of the Estonian Academic Sports Federation, was conducted to identify problems in student sports, in order to identify the concerns in student sports. In order to map the current situation in student sports, a questionnaire was prepared, which was sent to the sports leaders of different universities in Estonia, who in turn submitted a questionnaire to the students of the target group. The author

of the thesis described and analyzed the results of the study and drew conclusions on the basis of which proposals could be made to organizations interested in the results.

The survey conducted on Estonian student athletes showed that the main problems are the low awareness of double career information and the lack of relevant information in universities and sports clubs. The overwhelming number of people considered it difficult to tie their studies to sports, and this difficulty was due to day-to-day training, training camps and competitions, which in turn led to high fatigue in student athletes, making it difficult to maintain the quality of a double career. Student athletes receive a lot of support from their family for learning, but the vast majority of trainers do not support the training of athletes trained under their hands. The universities use a lot of virtual learning tools, such as Moodle, the most popular Facebook on social networks and private conversations. The benefits of a sports career are also found in support of studies, but the studies rather interfere with the athletic performance. Student-athletes are mostly unaware of their academic regulation and they are also unable to use a sports career advisor service, although the need for it is high. Sports opportunities are available to a large number of student athletes, but for many respondents, these opportunities and services were casual. The most important thing for student athletes is the acquisition of education and therefore the quality of dual-career advancement is low. The importance of education is probably due to the fact that there is no certainty about the promotion of a sports career, and the acquisition of education provides a more solid future outlook.

The study of Estonian student-athletes fulfilled its purpose, as the current situation of the double career of student athletes has not been mapped in Estonia before and it revealed the problems in Estonian student-sports. Based on the proposals outlined in the thesis, the author of the thesis offers opportunities for Estonian Academic Sports Federation, Estonian Olympic Committee, the Ministry of Education, universities, sports clubs and student athletes. In order to improve the situation of students' dual careers, the organization of studies should be made more flexible, individual curricula should be created, training courses should be organized in sports clubs and universities. The awareness of student athletes and the people around them should also be raised. Creating a job with a dual career advisor would also create better conditions for the successful integration of student sports and athletic career

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Even Aruoja,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Üliõpilassportlaste topeltkarjääri võimalused Eesti näitel“, mille juhendajateks on Katrin Saks ja Alis Laan;

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, 22.05.2019